

Actieplan
Heers

Ingekorven vleermuis

Actieplan Heers

Ingekorven vleermuis

ACTIEPLAN INGEKORVEN VLEERMUIS HEERS

Gemeenten adopteren Limburgse soorten

Een initiatief van de provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen
Project met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

SAMENVATTING

Samenvatting

Limburgse soorten ... een voorbeeldproject voor natuur in Europa

Limburg is bekend om haar "groene" imago. Niet onterecht. Meer dan veertig procent van de oppervlakte Vlaamse natuur ligt in Limburg. Meer dan negentig procent van de in Vlaanderen aanwezige dieren en planten, vind je ook in Limburg. Meer nog: heel wat zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten komen uitsluitend in Limburg voor. En deze biodiversiteit is heel belangrijk. Wereldwijd levert ze de mensen heel wat op: een goede leefomgeving, gezond voedsel, drinkbaar water, een veilige thuishaven, controle en bestrijding van ziektes, enz.

Deze natuurlijke rijkdom verdwijnt, niet alleen in ver afgelegen regenwouden, maar ook bij ons. Beleidsmakers realiseerden zich dan ook dat er nood was aan concrete acties om deze achteruitgang te stoppen. Dit mondde uit in het "**Countdown 2010-initiatief**", een Europese oproep om de handen in elkaar te slaan om het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Iedereen wordt gevraagd om hieraan mee te werken. Al heel wat jaren wordt er in de provincie Limburg pionierswerk geleverd door mensen met een hart voor natuur en die traditie zetten we voort.

Om zeldzame en bedreigde soorten nieuwe kansen te geven sloegen het provinciebestuur van Limburg en de Limburgse regionale landschappen de handen in elkaar en lanceerden ze met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) een uniek project: "Gemeenten adopteren Limburgse soorten".

Alle vierenvestig Limburgse gemeenten adopteerden elk een typisch Limburgse soort. Voor deze soort gaan ze de komende jaren extra zorg dragen. Het voorliggende gemeentelijk actieplan, dat het projectbureau samen met de gemeente geschreven heeft, is hiervan de start. Terreinacties zijn de spil waarrond alles draait, maar het project gaat verder. Ook communicatie, sensibilisatie en educatie krijgen hun plaats. Bij al deze activiteiten worden zoveel mogelijk mensen binnen de gemeente betrokken.

Zo wordt de bescherming van de typische soort een zaak van iedereen.

Heers adopteert de ingekorven vleermuis

Met de ingekorven vleermuis adopteerde Heers een intrigerende fladderaar. Een vleermuis wordt niet vaak vernoemd als favoriete dier, maar wie verder kijkt, ontdekt een prachtig dier met een fascinerende levenswijze: de winter brengt de ingekorven vleermuis al slapend door, ondersteboven hangend in diepe grotten. En in de zomer ontwaakt de vleermuis pas als de mensen gaan slapen, om dan geruisloos achter insecten aan te gaan.

Helaas is de ingekorven vleermuis ernstig bedreigd. Ook internationaal wordt de ingekorven vleermuis erkend als een te beschermen soort. Ze is dan ook opgenomen in bijlage II en IV van de Europese Habitatrichtlijn.

Heers heeft een zeer belangrijke overwinteringsplaats op zijn grondgebied, namelijk de mergelgroeven van Vechmaal. De gemeente draagt daarmee een belangrijke verantwoordelijkheid voor de bescherming van de soort.

Een andere troef van Heers is dat het nog vele kastelen en vierkantshoeves met grote zolders heeft: dit is de favoriete broedkolonieplaats van de ingekorven vleermuis. Met zijn hoogstamboomgaarden, weilanden en lijnvormige landschapselementen is Heers eeuwenlang een ideaal leefgebied geweest voor de ingekorven vleermuis. Met doordachte aanpassingen kan het dat opnieuw worden.

Concreet

Het eerste doel dat met de acties op het terrein nagestreefd wordt, is het behoud van de bestaande populatie ingekorven vleermuis. De habitat van de ingekorven vleermuis strekt zich uit over een groot gebied, met verschillende belangrijke elementen: de mergelgroeven en zijn omgeving, grote zolders met aanliggende hoogstamboomgaarden en landerijen, lanen, waterlopen en andere verbindingen zoals bomenrijen. Wat er is, moet zeker bewaard worden en beheerd in functie van de ingekorven vleermuis.

Maar met enkele aanpassingen of verbeteringen is het mogelijk om de ingekorven vleermuis meer kansen te geven en zo de populatie te vergroten. Hoe minder de vleermuizen 's winters verstoord worden, hoe beter hun overlevingskansen. Hetzelfde geldt bij herstelwerken aan zolders waarin kraamkolonies aanwezig zijn.

Door het creëren van goede foerageergebieden wordt de draagkracht van het landschap groter en kan het meer (ingekorven) vleermuizen herbergen.

Ten slotte kan het herstellen en aanleggen van ononderbroken lijnvormige verbindingen de ingekorven vleermuis veel energie besparen. Ze hebben namelijk lijnvormige structuren nodig om zich op te oriënteren tijdens hun verplaatsing tussen hun verblijfplaats en foerageergebieden. Als er grote gaten zitten in de kortste weg, nemen ze een omweg.

Al deze acties vragen heel wat planning, werk en financiële middelen. In hoofdstuk 5 worden naast de acties zelf, ook mogelijkheden opgesomd om hierbij ondersteuning te vinden.

Samen sterk

De communicatieacties die in hoofdstuk 6 voorgesteld worden, dienen twee doelen. In eerste instantie is communicatie nodig om de verschillende doelgroepen te informeren en om hun medewerking te vragen. Door deze acties kan er rechtstreeks en onmiddellijk iets verbeterd worden voor de ingekorven vleermuis.

Verder dient communicatie als middel om een breed draagvlak uit te bouwen. Vleermuizen zijn niet direct het favoriete dier van de gemiddelde mens. De soort kan dus best wat PR gebruiken. Als mensen meer weten over vleermuizen, kunnen ze de soort beter appreciëren en zijn ze eerder geneigd om iets te doen.

Ook de jeugd is een aan te spreken doelgroep. Mensen die in hun jeugd de liefde voor de natuur meekregen, dragen dat vaak hun hele leven mee.

Dit kan door activiteiten te organiseren die de mensen wat dichterbij de vleermuizen brengt. De “Europese Nacht van de Vleermuis” is hier een mooi voorbeeld van. Maar ook het ter beschikking stellen van permanente informatiebronnen, zoals een website of een speciaal bibliotheekhoekje, draagt bij tot het beter leren appreciëren van de soort. Deze en andere acties worden verder uitgediept in het hoofdstuk communicatie.

Monitoring

De mergelgroeven van Vechmaal zijn gekend als overwinteringsplaats voor vele soorten vleermuizen. Hier gebeuren elke winter tellingen. Deze tellingen kunnen gebruikt worden om een trend te bepalen van de aantallen van verschillende soorten vleermuizen.

Maar waar de ingekorven vleermuis in de zomer verblijft en kraamkolonies sticht, is nog niet geweten. Door het inventariseren van zolders willen we hier een zicht op krijgen.

Naast het monitoren van de soort dienen ook de inspanningen die gebeuren om de populatie en de populariteit van de ingekorven vleermuis te vergroten, bijgehouden te worden.

Hoe deze zaken georganiseerd kunnen worden, staat beschreven in hoofdstuk 7.

INHOUDSTAFEL

Samenvatting.....	7
Gebruikte afkortingen	13
1 Algemene inleiding	17
1.1 Kader	17
1.2 Het probleem	17
1.3 Het internationale antwoord: "Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit"	18
1.4 Europese verdragen en initiatieven	20
1.5 België en Vlaanderen	21
1.6 Limburg.....	22
1.7 Limburgse soorten	23
1.8 Het project	23
2 Ingekorven vleermuis	29
2.1 Motivatie van de soortkeuze	29
2.1 Beschrijving van de soort.....	29
3 Toestand in de gemeente	37
3.1 Beschrijving/situering van de gemeente	37
3.2 Verspreiding in de gemeente.....	37
3.3 Kansen en problemen	39
3.4 Reeds uitgevoerde acties	40
4 Concrete doelstellingen	43
4.1 Acties.....	43
4.2 Communicatie.....	43
4.3 Monitoring.....	43
5 Acties.....	47
5.1 Acties op het terrein.....	47
5.2 Administratieve acties.....	53
6 Communicatie.....	57
6.1 Provinciale communicatie	57
6.2 Regionale communicatie	61
6.3 Gemeentelijke communicatie.....	62
7 Monitoring en beheersevaluatie.....	69
7.1 Inventariseren van de inspanningen	69
7.2 Monitoring van de soort	70
7.3 Taakverdeling	72
8 Verdere acties	77
8.1 Samenwerken met buurgemeenten en met Wallonië	77
8.2 Lobbywerk op Vlaams niveau.....	77
Literatuurlijst	81
Bijlagen.....	85
Bijlage 1: gemeentelijke soortentabel van de gemeente Heers	85
Bijlage 2: overzicht van de soorten die in de verschillende Limburgse gemeenten geadopteerd werden	87
Bijlage 3: lijst met contactpersonen	89
Bijlage 4: basistekst communicatie.....	91

Gebruikte afkortingen

BS	Belgisch Staatsblad
CITES	Convention on the International Trade of Endangered Species
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EU	Europese Gemeenschap
GALS	Gemeenten adopteren Limburgse soorten
GST	gemeentelijke soortentabel
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
KLE	Kleine Landschapselementen
KB	Koninklijk Besluit
KHLim	Katholieke Hogeschool Limburg
KMO	kleine en middelgrote ondernemingen
LIKONA	Limburgse Koepel voor Natuurstudie
MKZ	mond- en klauwzeer
MOS	Milieuzorg Op School
NME	Natuur- en Milieueducatie
Cel NTMB	Cel Natuurtechnische Milieubouw
PNC	Provinciaal Natuurcentrum
RLH	Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren vzw
RLKM	Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw
RLLK	Regionaal Landschap Lage Kempen vzw
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
WHC	UNESCO World Heritage Convention
XIOS Hogeschool	eXpertisecentrum voor Industrie, Onderwijs en Samenleving

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

1 Algemene inleiding

1 Algemene inleiding

1.1 Kader

De provincie Limburg kan een mooi biodiversiteitrapport voorleggen. De provincie is immers de hoedster van heel wat bijzondere soorten die vaak opvallend minder in de andere Vlaamse provincies voorkomen. Echte **Limburgse soorten** dus die we samen met hun leefgebied willen behouden en waar mogelijk versterken.

Het provinciebestuur en de regionale landschappen sloegen dan ook de handen in elkaar en lanceerden - met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) - eind 2005 het project "Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten (GALS)".

Een wel heel bijzonder project waarbij we een sterk merk (de Limburgse soorten) via een eenvoudig concept ("adoptie") in de kijker zetten. Elke gemeente in Limburg werd gevraagd een voor haar streek typische plant- of diersoort te adopteren, een soort die bijna uitsluitend in die gemeente voorkomt of die de ambassadeur is voor het typische landschap van de gemeente. Soorten die het karakter van de gemeente onderlijnen en waarvoor de gemeente een bijzondere inspanning wil doen. Een schot in de roos zoals bleek, want in juni 2006 had elk van de vierenvestig Limburgse gemeenten "haar" soort geadopteerd.

Gemeenten willen zich inzetten voor hun natuur. Ze willen dat ook liefst samen met andere mensen doen. Het actieplan, dat je nu in handen hebt, is dan ook het resultaat van heel wat overleg met de gemeenten, natuurbeheerders, boeren, industriëlen, onderwijzers, jagers, jongeren, de regionale landschappen, de provincie en het Vlaamse gewest. Al deze mensen werkten samen met ons een aantal concrete acties uit die de geadopteerde soort ten goede komt. Ook die benadering is uniek. Samenwerken werkt!

Natuurbehoud betekent niet enkel dat je de mensen met elkaar in contact brengt, het betekent ook dat je ze terug in contact brengt met de natuur. Dat is belangrijk want we vergeten vaak dat wij nog altijd een deel van die natuur zijn. Net als andere soorten hebben we de natuur nodig om te overleven. Wij beïnvloeden onze omgeving net zoals andere soorten, maar dat hoeft niet altijd een probleem te zijn.

Eigenlijk is dit plan dus een handleiding waarmee je zelf aan de slag kan. Wat kan jij als gemeente, of als inwoner doen voor je Limburgse soort? Geen grote woorden, maar daden. Of toch nog één groot woord: "Countdown 2010", een Europese oproep aan iedereen om de handen in elkaar te slaan om de achteruitgang van planten en dieren te helpen stoppen.

1.2 Het probleem

Dat soorten verdwijnen is normaal. Dat zeer veel soorten in korte tijd verdwijnen is niet normaal. Dat is nochtans wat er op dit moment gebeurt. Wetenschappers spreken zelfs van een "zesde extinctiegolf". Wereldwijd wordt ongeveer twintig procent van de gewervelde, vijftig procent van de ongewervelde dieren en zeventig procent van de planten bedreigd.

Het probleem stelt zich ook in Vlaanderen. Ongeveer zeven procent van de Vlaamse soorten is in minder dan vijftig jaar tijd verdwenen. Dertig procent wordt als 'kwetsbaar' of 'met uitsterven bedreigd' geklasseerd (Peeters, 2003, 2004). De Bruyn et al. (2003) spreken zelfs van dertig tot vijftig procent bedreigde soorten.

In Limburg gaat het weliswaar iets beter met de natuur, maar ook hier verdwijnen soorten. Denken we maar aan de vuursalamander, de ortolaan, het korhoen of de herfstschroeforchis. De achteruitgang van de veldleeuwerik of grauwe gors is alarmerend en soorten zoals de knoflookpad, de hamster en de rosse sprinkhaan zijn met uitsterven bedreigd.

De belangrijkste oorzaken van deze achteruitgang zijn gekend. Vernieling van leefgebied en versnippering, als gevolg van onze bouwwoede (huizen, industrie, infrastructuur, ontginning gronden voor landbouw), vervuiling, een ongewenst maar vaak aanwezig bijproduct van onze welvaartmaatschappij, verzuring en klimaatwijziging door de uitstoot van gassen uit o.a. huisverwarming, auto's en industrie bedreigen onze natuur. Ook overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen en (ongewilde) introductie van invasieve soorten kunnen onze fauna en flora bedreigen. We kunnen het tij nochtans keren en daar zijn geen onmenselijke inspanningen voor nodig.

1.3 Het internationale antwoord: "Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit"

Vanaf de jaren zeventig zagen heel wat internationale verdragen het daglicht. Die verdragen zijn de basis van ons natuurbehoud. Ze plaatsten natuurbehoud stevig op de politieke agenda. Landen die dergelijke verdragen ondertekenen, verplichten zich er immers toe de gemaakte afspraken in hun eigen nationale wetgeving te verankeren. In tabel 1.1 geven we een overzicht van de belangrijkste internationale verdragen die met het behoud van soorten en/of hun leefgebieden te maken hebben.

Jaar	Document	Doel
1971	RAMSAR verdrag	Het behoud van waterrijke gebieden (www.ramsar.org)
1972	Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (WHC)	Beschermen en bewaren voor de komende generaties van natuurlijke en culturele rijkdommen van wereldbelang (http://whc.unesco.org/world_he.htm)
1973	Convention on the international trade of endangered species of fauna en flora (CITES)	Bepalen van de voorwaarden waaronder bepaalde bedreigde planten en dieren (niet) verhandeld mogen worden (www.cites.org/)
1980	The world conservation strategy	Behoud van essentiële ecologische processen, genetische diversiteit en aanzet tot duurzaam gebruik
1987	Het Brundtland Rapport ("Our common future")	Behoud via duurzaam gebruik. Ontwikkeling en natuurbehoud zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden (bv. armoede is de grootste oorzaak van verlies aan biodiversiteit)
1992	Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit	Behoud van de biodiversiteit (www.biodiv.org)

Tabel 1.1 De belangrijkste verdragen die voor het behoud van de biodiversiteit belangrijk zijn.

Het belangrijkste internationale verdrag voor het natuurbehoud is ongetwijfeld "Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit" dat één van de uitkomsten was van de "UN Conference on Environment and Development" georganiseerd in Rio in 1992. In dit verdrag staan twee begrippen centraal: "behoud van de biodiversiteit" en "duurzaam gebruik".

Biodiversiteit

Het woord biodiversiteit rolt niet eenvoudig van de tong. In "Het verdrag inzake het behoud van de biologische diversiteit" wordt het als volgt gedefinieerd (Art. 2):

de **variabiliteit** onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken, dit omvat mede de **diversiteit tussen soorten, binnen soorten en van ecosystemen**.

Variatie dus: tussen soorten (a), binnen soorten (b) en van ecosystemen (c).

- a. Hoe meer planten- en diersoorten je in een gebied aantreft, hoe hoger de biodiversiteit. Maar er is meer.
- b. Hoewel we allemaal tot dezelfde soort behoren, lijken we zelden als twee druppels water op elkaar. We zijn geen identieke kopieën, omdat we verschillend erfelijk materiaal hebben. Hoe meer van die erfelijke varianten je in een groep planten, dieren of mensen hebt, hoe hoger de biodiversiteit.
- c. Planten en dieren (biotische factoren), bodem, water, lucht (abiotische kenmerken) en de wisselwerking tussen al die componenten vormen samen ecosystemen. Het geheel is echter veel meer dan de som van de delen. Planten en dieren passen het milieu immers aan hun noden aan. Denk aan bevers die met hun dammen compleet nieuwe ecosystemen creëren. De omgeving beïnvloedt op haar beurt de planten en dieren. Een dikke pels in koude streken, een lange snavel of tong om stuifmeel uit bloemkelken te zuigen, we kennen allemaal wel voorbeeldjes. Hoe complexer het systeem, of hoe meer systemen je in een bepaald gebied aantreft, hoe hoger de biodiversiteit.

Biodiversiteit behouden is belangrijk en niet enkel omdat planten en dieren mooi zijn. De effecten van bepaalde (milieu)risico's worden door de natuur getemperd. Zo worden kwetsbare kusten beschermd door begroeide duinengordels, voorkomen meanders overstromingen in woongebieden en spelen planten een belangrijke rol in het voorkomen van erosie. De ecosystemen regelen processen die het leven op aarde mogelijk maken. Ze zorgen voor zuiver water, zetten zonne-energie om in biomassa (= plantenmateriaal). Ze regelen de luchtkwaliteit en het klimaat. Ze verbeteren de bodemvruchtbaarheid en regelen de recyclage van nutriënten. Planten, dieren maar ook eencelligen liggen aan de basis van talrijke industriële processen en leveren ons voedsel, brandstof, vezels en geneesmiddelen. Maar een hoge biodiversiteit heeft ook een eigen schoonheid. Een gebied met veel soorten, enkele zeer zeldzame soorten of een bijzonder ecosysteem heeft voor heel wat mensen een bijzondere aantrekkingskracht. Recreatie en toerisme spelen hier trouwens vaak op in.

Je kan je natuurlijk afvragen of het verdwijnen van een bepaalde plant, een bepaald dier of een bepaalde genetische variant een groot probleem is. Die vraag kunnen we niet met een eenvoudig ja of nee beantwoorden. Het blijft namelijk koffiedik kijken hoe de dingen er binnen honderd, duizend of een miljoen jaar zullen uitzien. Wat we wel zeker weten is dat de dingen veranderen.

Het klimaat verandert in de loop der tijden. Er verschijnen nieuwe ziektes (MKZ, vogelgriep, blauwtong) of er doen zich catastrofes voor (overstromingen, vulkaanuitbarstingen, milieurampen). Daardoor verdwijnen soorten uit een gebied en komt er plaats vrij die andere soorten kunnen innemen. Op zich is daar niets mis mee ... zolang het aantal soorten en ecosystemen groot genoeg blijft. De veranderingen zijn immers niet altijd voorspelbaar. We weten dus ook niet welke soort of variant op een bepaald moment het gepaste antwoord op die **onvoorziene veranderingen** zal bieden! Een groot aantal varianten in de natuur verhoogt echter de kans dat we het juiste antwoord in huis hebben. Landbouwers zijn vertrouwd met dit probleem. Nieuwe ziektes of klimaatsomstandigheden vereisen resistente/aangepaste varianten.

Biodiversiteit behouden is dus investeren in de (onze!) toekomst. Biodiversiteit behouden betekent vooral dat we verstandig met onze natuurlijke hulpbronnen moeten omspringen. Duurzaam dus.

Duurzaam gebruik

In het Verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit (1992) wordt **duurzaam gebruik** als volgt gedefinieerd.

Het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, aldus in stand houdend het vermogen daarvan om te voorzien in de behoeften en te beantwoorden aan de verwachtingen van huidige en toekomstige generaties.

Net als andere soorten hebben mensen behoeften. Wij verwachten een kwaliteitsvol en waardig leven te leiden. Bovendien hebben ook de volgende generaties – onze kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen - recht op een dergelijk leven. Dit kan enkel als we de draagkracht – de grens van wat de natuur aan kan - respecteren. Natuur vernieuwt zich weliswaar, maar daar is tijd en plaats voor nodig.

Bij het zoeken naar een duurzame oplossing, houd je rekening met zowel **ecologische**, **economische** als **socio-culturele** aspecten. Die drie aspecten zijn **geen tegengestelden**. Ze beïnvloeden elkaar en ze kunnen met elkaar in conflict komen. Een duurzame oplossing is echter zowel ecologisch, als economisch, als socio-cultureel in orde. Een beheersmaatregel is enkel duurzaam als hij betaalbaar is. Als de mondige burger besluit dat een kippenei slechts zoveel gram dioxine mag bevatten, dan zal de bedrijfsleider zich hierbij moeten neerleggen. Een mooi park in de buurt van je bedrijf kan de productiviteit van je werknemers verbeteren, maar dan moet je wel de nodige ruimte voorzien. En zo kunnen we nog heel wat voorbeelden geven.

1.4 Europese verdragen en initiatieven

Op volgende weblink vind je een overzicht van alle Europese verdragen en richtlijnen die met het behoud van de biodiversiteit te maken hebben: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15006.htm>.

De internationale verdragen werden in Europa vooral in de **vogelrichtlijn (1979)** en de **habitatrictlijn (1992)** verankerd. Deze richtlijnen vormen tevens het kader waarbinnen de voorzieningen van het **verdrag van Bern (1981)** worden toegepast. De habitat- en vogelrichtlijn verschaffen bovendien het kader voor de oprichting van een Europees ecologisch netwerk, **Natura 2000 (1992)**.

Het **verdrag van Bonn (1982)** of het “Verdrag inzake de bescherming van migrerende wilde diersoorten”, dat in 1998 aangepast werd, regelt de bescherming van migrerende dieren die minstens een deel van hun levenscyclus in Europa doorbrengen. Dit verdrag mondde uit in een aantal andere verdragen die de bescherming van specifieke soortgroepen regelt.

In 2001 te Gothenburg bleek echter dat er vooral nood was aan concrete doelstellingen. Dit mondde in 2002 uit in “Het 6de milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap (Milieu 2010: Onze toekomst, onze keuze)”. In 2004 werd de “2010 doelstelling” herbevestigd te Malahide en werd tevens in de schoot van het IUCN het “**Countdown 2010-initiatief**” opgestart (www.countdown2010.net). Dit is een Europese oproep aan iedereen om de handen in elkaar te slaan om de achteruitgang van planten en dieren te helpen stoppen. Geen ronkende verklaringen meer, maar concrete doelstellingen en acties. De provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen zijn allen partner van dit initiatief.

1.5 België en Vlaanderen

België ondertekende heel wat internationale en Europese verdragen. Dat verplicht België ertoe de inhoud van deze verdragen in nationale wetgeving om te zetten. België is evenwel een federale staat, waarbij een hele reeks bevoegdheden zijn toegewezen aan de gewesten. Dit is ondermeer het geval voor natuurbehoud. De gemaakte beloftes moeten dus in de Vlaamse decreten en besluiten verankerd worden.

De belangrijkste Vlaamse decreten zijn het **natuurdecreet** en het **bosdecreet**. Belangrijke initiatieven zijn het creëren van natuurreservaten (natuurdecreet), het creëren van een ecologisch netwerk (cf. VEN-afbakening, natuurdecreet), het stimuleren van duurzaam gebruik (criteria duurzaam bosbeheer) en de bescherming van een aantal diersoorten (via het KB van 22 september 1980) en plantensoorten (via het KB van 16 februari 1976). Er is echter nog heel wat werk aan de winkel, aangezien veel decreten nog niet volledig naar uitvoeringsbesluiten werden vertaald. Dit betekent dat op dit moment niet duidelijk is hoe ze toegepast moeten worden.

De aanpak die bij het opstellen van de Vlaamse decreten gebruikt werd, een zeer sterk gestuurde top-down benadering met een beperkt aantal belangengroepen, heeft niet altijd het gewenste resultaat opgeleverd. Onze milieu- en natuurwetgeving is zeer complex. Ze is bovendien over verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen versnipperd. Een slechte zaak voor de natuur, want erg transparant kan je ze niet noemen. Het Vlaamse gewest kiest momenteel echter steeds vaker voor inspraakmodellen, waarbij een zo ruim mogelijke groep belanghebbenden (stakeholders) geraadpleegd wordt. Dat is alvast een stap in de goede richting.

In tabel 1.2 geven we een overzicht van hoe België zijn afspraken in nationale wetgeving heeft gegoten.

Verdrag	België/Vlaanderen
Verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit	Decreet van 19 maart 1996 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake biologische diversiteit en van de bijlagen I en II, gedaan te Rio de Janeiro op 5 juni 1992" (BS 24/5/96)
Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde uitheemse dieren en planten (CITES)	Ondertekend door België in 1983, van toepassing in België sinds 1984.
RAMSAR	Ondertekend door België op 5 juni 1992
World heritage convention (WHC)	Ondertekend door België in 1996
Verdrag van Bern – ‘Verdrag inzake behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu’	Wet van 20 april 1989 houdende goedkeuring van het verdrag inzake behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu in Europa en van de Bijlagen, I, II, III en IV, opgemaakt te Bern op 19 september 1979 (BS 29/12/90, Bijlage I gewijzigd in BS 15/6/91)
Verdrag van Bonn – ‘Verdrag over de bescherming van migrerende wilde diersoorten’	Wet van 27 april 1990 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake bescherming van trekkende wilde diersoorten en van de Bijlagen I en II, opgemaakt te Bonn op 23 juni 1979 (BS 29/12/90)
Habitatrichtlijn(1992)/Vogelrichtlijn (1979)/Natura2000/ Ramsar Conventie	Decreet van 19 juli 2002 houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, van het bosdecreet van 13 juni 1990, van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, van het decreet van 21 december 1988 houdende oprichting van de Vlaamse Landmaatschappij, van de wet van 22 juli 1970 op de ruilverkaveling van landeigendommen uit kracht van wet zoals aangevuld door de wet van 11 augustus 1978 houdende bijzondere bepalingen eigen aan het Vlaamse gewest, van het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen en van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij KB van 16 maart 1968 (BS 31/10/02)

Tabel 1.2 Overzicht van de wijze waarop de internationale verdragen in de Belgische of Vlaamse wetgeving verankerd werden.

1.6 Limburg

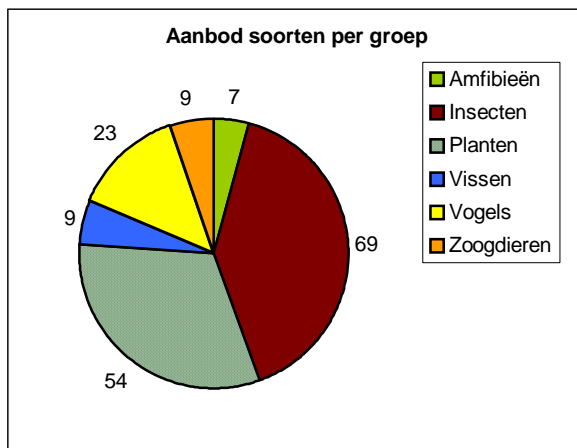
De provincie Limburg voert sinds 1991 een soortgericht natuurbeleid, vooral via de werking van de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA), die zich bezighoudt met het bestuderen van de Limburgse flora en fauna, het publiceren van de onderzoeksresultaten en het opzetten van opleidingen voor mensen die zich voor natuur interesseren. Al die kennis wil de provincie nu in praktijk omzetten. In haar "Milieubeleidsplan provincie Limburg 2004-2008" engageert de provincie zich in project 3 "Soortgericht Natuurbeleid" om de typisch Limburgse soorten te behouden en te versterken. Het GALS-project is een van de manieren waarop de provincie haar beloftes nakomt. Het bijzondere aan Limburg is dat een aantal van de nodige overlegplatforms hier al meer dan tien jaar bestaat.

De Limburgse regionale landschappen hebben in dit project ook een belangrijke rol te spelen. Ze hebben de nodige flexibiliteit en slagkracht om opdrachten snel uit te voeren en zijn een belangrijke schakel naar de gemeenten.

1.7 Limburgse soorten

In 2003 gaf de provincie Limburg het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) de opdracht te onderzoeken welke soorten typisch zijn voor de provincie Limburg. Die selectie gebeurde op basis van gegevens die o.a. door de vrijwilligers van LIKONA verzameld werden.

Een 'typisch Limburgse soort' is een soort waarvan minstens 33% van de bezette Vlaamse IFBL- of UTM-hokken in Limburg liggen en die de status 'met uitsterven bedreigd', 'bedreigd' of 'kwetsbaar' heeft op een Vlaamse Rode Lijst (Colazzo & Bauwens, 2003). Soorten dus die voornamelijk of zelfs uitsluitend in de provincie Limburg gevonden worden. In totaal werden 171 soorten - verdeeld over zes groepen - als typisch voor Limburg geïdentificeerd.

Figuur 1.1 Verdeling van de Limburgse soorten over de verschillende groepen.

1.8 Het project

Doelstelling

De hoofddoelstelling van het GALS-project is het behouden en waar mogelijk versterken van de typisch Limburgse soorten. Dit project wil de nodige overlegstructuren opzetten om samen met alle betrokkenen in de gemeenten tot een goede taakverdeling te komen. De acties kunnen zo efficiënt aangepakt worden.

Onze partners zijn op de eerste plaats de gemeenten. Maar ook andere organisaties die met natuur bezig zijn (bijvoorbeeld terreinbeherende organisaties, VLM, Agentschap voor Natuur en Bos, cel NTMB) vragen we een handje toe te steken. We hebben eveneens de ambitie mensen uit andere beleidsdomeinen - zoals landbouw, industrie en KMO, ruimtelijke ordening, toerisme - bij het natuurbehoud te betrekken. Planten en dieren respecteren immers geen grenzen. Het projectbureau speelt hier een belangrijke rol als facilitator en moderator.

Via de adoptie van een soort willen we de betrokkenheid van de inwoners van de gemeente bij de bescherming van de soort, zijn/haar leefgebied en de natuur in zijn algemeenheid verhogen. Een dier of plant adopteren spreekt immers tot de verbeelding. We streven ernaar dat de inwoners van de gemeenten de soort als een deel van hun eigen streekidentiteit gaan beschouwen (cf. een "streekproduct"). Via het verhaal van deze soort geven we de Countdown 2010-doelstelling een concrete invulling. Het project laat zien dat een gemeente en de bevolking door kleine maatregelen wel degelijk een verschil kunnen maken voor de geadopteerde soort.

De acties zullen tevens aantonen dat mooie natuur inkomsten kan genereren voor de inwoners van de gemeente (via o.a. recreatie, educatie) en de kwaliteit van de leefomgeving zal verhogen. Dit laatste kan onrechtstreeks ook tot verhoogde inkomsten leiden (bv. via een stijging van de grondprijzen, een betere vermarktbaarheid van streekproducten, een verbetering van de gezondheid).

Dit alles moet uitmonden in een effectief soortgericht natuurbeleid dat door alle inwoners van de gemeente gedragen wordt.

In 2010 evalueren we of deze doelstellingen bereikt zijn. Dit project moet tot een toename van de geadopteerde soort en een grotere betrokkenheid van de bevolking leiden.

Werkingsstructuur

Het project wordt uitgevoerd door een projectbureau dat bestaat uit een projectcoördinator, een administratieve kracht en vier projectpromotoren. De vier projectpromotoren werken vanuit de regionale landschappen en vormen de schakel met de gemeenten. De coördinator en de administratieve medewerkster hebben hun werkplaats op het Provinciaal Natuurcentrum van de provincie. Het dagelijks bestuur – de gedeputeerde van leefmilieu, de directeurs van de regionale landschappen en het provinciaal natuurcentrum – controleert en keurt de handelingen van het projectbureau goed.

Daarnaast zijn er nog twee adviesgroepen.

- Het begeleidingscomité bestaat uit personen met technisch-wetenschappelijke deskundigheid. Dit zijn mensen van LIKONA, vertegenwoordigers van terreinbeherende organisaties, het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Landmaatschappij, vertegenwoordigers van het INBO en academici. Zij geven technisch-wetenschappelijk advies. Zo kreeg het begeleidingcomité de vraag voorgelegd of de soorten die door een bepaalde gemeente voor adoptie voorgesteld werden, ecologisch relevant waren. Ze gaven ook suggesties omtrent de inhoud van de actieplannen.
- De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeentebesturen, de toeristische sector, terreinbeherende verenigingen en natuurbeherende overheden. Ze evalueren de methoden die in het project gebruikt worden en geven suggesties voor eventuele bijsturing. Ze fungeren tevens als doorgeefluik naar de andere mensen in de gemeente die bij het soortgericht beleid betrokken zijn.

Methode

We vroegen alle Limburgse gemeenten een typisch Limburgse soort te adopteren. Een “foster-parents plan” voor onze planten en dieren zeg maar. Niet zo maar een soort maar een soort die nood heeft aan bescherming. Een soort die de gemeente kan beschermen en een soort waarmee de gemeente zich kan identificeren.

Geen eenvoudige opdracht. We hebben de gemeente en inwoners dan ook zo snel mogelijk bij de keuze betrokken. Zo werd de schat aan natuurkennis bij de plaatselijke bevolking en besturen ten volle meegenomen in het project.

We vonden zelfs een heuse “Gemeentelijke Soortentabel” uit, een tabel waarin per gemeente alle Limburgse soorten (Colazzo & Bauwens, 2003) opgelijst werden (zie bijlage 1). Elk van die soorten kreeg a.d.h.v. negen criteria punten. Die criteria waren heel verschillend en zorgden dan ook voor heel wat discussie. Deze criteria staan in de linkerkolom van de tabel in bijlage 1. Per soort werden al die punten opgeteld zodat per soort een score berekend kon worden. Die scores staan in de laatste rij van de tabel in bijlage 1.

Op basis van deze tabel bepaalde elke gemeente welke soort(en) het meest in aanmerking kwam(en) voor adoptie. In vele gevallen waren dit de soorten met de hoogste score. Als geen enkele andere gemeente geïnteresseerd was in de gekozen soort, werd deze aan de gemeente toegewezen.

Als bleek dat een zelfde soort in meerdere gemeenten op de eerste plaats stond, gaf het begeleidingscomité een advies waarin kort werd aangegeven in welke gemeente een adoptie de meeste mogelijkheden bood. Ze suggereerden ook alternatieve soorten. Dit advies werd dan aan de verschillende gemeenten voorgelegd, waarna samen met de gemeente naar een oplossing gezocht werd. De gemeente bepaalde echter finaal zelf of ze mee in het project stapte en welke soort ze adopteerde. Het engagement van de gemeente werd via een intentieverklaring, die op het college van burgemeester en schepenen werd goedgekeurd, vastgelegd. Deze procedure werd geëvalueerd (Lemmens, 2007).

Voor de geadopteerde soort werd vervolgens een actieplan opgesteld. Dat hou je momenteel in je handen. Dit plan kwam via een participatieve methode tot stand. Participatie is een evenwichtsoefening tussen ondersteuning en respect voor de kennis en inbreng van lokale partners. Een belangrijke taak voor de provincie en de regionale landschappen. De lokale besturen zijn goed geplaatst om die afspraken naar concrete acties op hun grondgebied te vertalen.

Het actieplan bevat een ecologisch luik waarin een aantal acties die de soort ten goede komen wordt uitgewerkt. We streven niet naar volledigheid maar geven eerder een aantal suggesties. Hierbij besteden we vooral aandacht aan de rol die de gemeente in het soortgerichte natuurbehoud kan spelen. Welke acties kan een gemeente zelf uitvoeren of hoe kan de gemeente initiatieven van bewoners ondersteunen of zelfs stimuleren (via bijvoorbeeld subsidiereglementen of het verstrekken van informatie). We besteden eveneens aandacht aan de instrumenten waar de gemeente over kan beschikken (beheersovereenkomsten, samenwerkingsovereenkomst, VLM-subsidies).

Daarnaast is er een luik sensibilisatie en educatie. De gemeente is immers een belangrijke schakel naar de lokale bevolking en kan hier een sleutelrol spelen. De gemeenten hebben eveneens heel wat ervaring in huis inzake communicatie naar de lokale bevolking. Die ervaring willen we gebruiken.

Omdat we willen weten of we onze doelstellingen bereiken, is er eveneens een luik monitoring. In dit onderdeel beschrijven we methoden om na te gaan of de soort er al dan niet op vooruit is gegaan (meer vindplaatsen, meer geschikt leefgebied). We zullen ook nagaan welke en hoeveel acties de gemeente op het getouw heeft gezet om de geadopteerde soort te helpen.

Via het principe van “hart-hoofd-hand” willen we een positieve spiraal starten en steeds meer mensen betrekken bij de bescherming van hun Limburgse soort. Pas als je mensen in contact brengt met hun geadopteerde soort en het landschap waarin zij leeft, gaan ze de soort in hun **hart** dragen. Mensen die de soort in hun hart dragen, willen er meer over weten: waarom is die zo speciaal? Wat kunnen we ervoor doen? In ons **hoofd** verzamelen we kennis, weetjes en ideeën om de soort te beschermen. En dan kunnen we tot actie overgaan. Mensen die zich betrokken voelen bij de soort, willen hier **zorg** voor dragen en de handen uit de mouwen steken.

Financiering

Dit adoptieproject maakt deel uit van een groter geheel, namelijk het Doelstelling 2-programma van de Europese Commissie. Het Doelstelling 2-programma houdt in dat aan achterstandsregio's middelen worden toegekend via het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Grote delen van Limburg zijn als Doelstelling 2-regio aangeduid. De provincie Limburg voorzag bovendien in haar begroting een extra budget om ook in niet Doelstelling 2-gebieden aan de slag te kunnen gaan, zodat het project gebiedsdekkend werd.

Eén van de doelstellingen van het GALS-project is de promotie van de typisch Limburgse identiteit via de adoptiesoort.

Een recente studie, die “Birdlife International” uitvoerde voor de EU, toont aan dat een aantrekkelijke natuur en leefomgeving voor nieuwe werkgelegenheid kan zorgen. Via de promotie van de eigen streekidentiteit (branding) kan er een markt voor streekproducten gecreëerd worden, die bij de lokale horeca verkocht worden. Europeanen zijn bovendien bereid heel wat geld neer te tellen om een zeldzame of interessante soort te zien (bv. vogelkijken). Mits een goede planning kunnen de inkomsten dienen voor het beheer van de natuurgebieden en de uitwerking van een duurzaam toerisme. Hierbij kunnen sociaal kwetsbare groepen ingezet worden. Voldoende open ruimte heeft ook een positieve invloed op de volksgezondheid (bv. meer beweging = minder problemen met zwaarlijvigheid/minder problemen met stress).

Deze relatie “natuur als troef voor meer werkgelegenheid” is de insteek die gebruikt werd om deze steun van Europa te bekomen (provincie Limburg, Internationale samenwerking, 2006). Zestig procent van de financiering komt van de provincie Limburg en veertig procent van Europa.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

2 Ingekorven vleermuis

2 Ingekorven vleermuis

Dit hoofdstuk is gebaseerd op Verkem & Verhagen (2000),
www.vleermuizen.be/IngekorvenVleermuis.html,
www.vzz.nl/soorten/ingekorvenvleermuis/ingekorvenvleermuis-ecologie.html.

2.1 Motivatie van de soortkeuze

Uit de gemeentelijke soortentabel kwamen de vleermuizen met de hoogste score naar voren. Op advies van gecontacteerde experts werd uiteindelijk voor de ingekorven vleermuis gekozen. De twee andere vleermuissoorten in de gemeentelijke soortentabel (zie bijlage 1) zijn meervleermuis en Bechsteins' vleermuis. De meervleermuis zou niet in Heers voorkomen tijdens de zomer en de Bechsteins' vleermuis is een echte bossoort. De ingekorven vleermuis foerageert eerder in open bossen en nabij KLE. Vanuit ecologisch standpunt is de ingekorven vleermuis dus een goede keuze voor Heers.

Met de aanwezigheid van de groeve van Vechmaal heeft de gemeente een belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen op zijn grondgebied.

Ingekorven vleermuizen vormen zomerkolonies op grote zolders. Er bestaat een vermoeden dat er in Heers zomerkolonies voorkomen. Grote zolders zijn in de gemeente aanwezig op de kastelen en grote hoeses. Door de adoptie van de ingekorven vleermuis worden er mogelijkheden geschapen om deze te onderzoeken op de aanwezigheid van de ingekorven vleermuis en ze te beschermen.

2.1 Beschrijving van de soort

Kenmerken

De ingekorven vleermuis, *Myotis emarginatus*, is een middelgrote vleermuis met een lange, losse vacht die warrig aandoet. Bovenop de vrije rand van de staartvlieghuid hebben ze enkele korte, uit de rand stekende gebogen haartjes, 'wimpers'. Vandaar dus de alternatieve naam wimpervleermuis. De naam 'ingekorven vleermuis' dankt ze aan de vorm van haar oor. Die geeft de indruk dat er een inkerving in gemaakt is.

Figuur 2.1 Een overwinterende ingekorven vleermuis (foto: Benny Odeur).

De ingekorven vleermuis wordt tot de 'gleaners' gerekend. De dieren plukken hun prooi van de vegetatie. Ze foerageren vaak op korte afstand van de vegetatie en gebruiken voor de detectie van hun prooi een meestal zeer zwakke sonar (van het FM-type), men spreekt ook van fluister-sonar. Ze kunnen hierdoor maar twintig meter ver 'zien'. Omdat deze sonar niet ver reikt, is de ingekorven vleermuis moeilijk waarneembaar met een batdetector.

De ingekorven vleermuis is een echte voedspecialist. Het dieet bestaat bijna uitsluitend uit spinnen en mestvliegen. Daarnaast worden vlinders en gaasvliegen gegeten.

Figuur 2.2 Een mestvlieg (foto: Richard Diepstraten).

Levenscyclus

Aangezien 's winters niet voldoende insecten aanwezig zijn, houdt de ingekorven vleermuis een winterslaap. Deze soort arriveert vroeg (september-oktober) in de buurt van de winterverblijfplaatsen en blijft ook tot zeer laat (half april) in het voorjaar overwinteren. Ze teren dan op reservevetten en zijn daarom zeer verstoringgevoelig. Als ze wakker worden verbruiken ze veel extra energie, waardoor de reserves soms te klein worden om de lente te halen.

Vanaf april trekken de dieren naar de zomerverblijfplaatsen. De ingekorven vleermuis is een middellange afstandstrekker, die afstanden tot veertig kilometer aflegt tussen zomergebied en winterverblijfplaats.

Mannetjes en vrouwtjes leven gescheiden van elkaar. Kraamkolonies worden gevormd door vrouwtjes, jongen en soms subadulte mannetjes. De seksueel actieve mannetjes leven in kleinere groepen, of solitair. Meestal verblijven ze wel in de buurt van de kraamkolonies.

Per jaar brengen tachtig procent van de vrouwtjes elk één jong ter wereld. De geboorte vindt plaats tussen half juni en half juli, afhankelijk van het weer en de temperatuur. Dit kan zelfs leiden tot één jaar uitstel. De jongen zijn vliegvlug na ongeveer vier weken, ze kunnen het vliegen oefenen op de zolder en vliegen voor het eerst uit eind augustus. Vanaf dan wordt de kraamkolonie ontbonden.

De paringen gebeuren tijdens het najaar. Het is niet duidelijk of hiervoor gebruik wordt gemaakt van tijdelijke verblijfplaatsen. Ook in de winterverblijfplaatsen zijn al paringen waargenomen.

Leefgebied

De ingekorven vleermuis is een warmteminnende soort, die tijdens de winter enkel in de diepste, warme gedeeltes van grotten, groeven en grote forten wordt aangetroffen. Elke vleermuissoort heeft een specifiek temperatuuroptimum, waarbij het vetverbruik minimaal is. Bij de ingekorven vleermuis ligt dat tussen de vijf en negen graden Celcius. De soort wordt meestal vrijhangend aangetroffen, vaak in kleine clusters. Dit maakt hen extra kwetsbaar voor verstoring en predatie.

De kraamkolonies worden gevormd op warme, grote zolders van kastelen, kerken, boerderijen,... soms in torenspitsen. Het is een soort met een bijzondere plaatstrouw, die jaar na jaar naar dezelfde plaatsen terugkeert. In Vlaanderen bleek dat de soort ook in de zomer verstoringgevoelig is. De ingekorven vleermuis maakt bij voorkeur gebruik van grote invliegopeningen, die een directe vlucht toelaten, maar ook kleinere toegangen worden gebruikt.

Nu en dan gebruiken ingekorven vleermuizen tijdelijke verblijfplaatsen dicht bij het foerageergebied, op tweeënhalftot tien kilometer afstand van de eigenlijke kolonieplaats. Solitaire dieren verblijven soms in holle bomen of andere secundaire verblijfplaatsen zoals bunkers en forten.

's Nachts verlaten de vleermuizen de zomerkolonieplaatsen en gaan ze op jacht naar insecten. Als jachtgebied verkiest de ingekorven vleermuis bossen, riviertjes omgeven door bomen en parklandschappen. Hier jagen ze vooral in en rond de boomkruinen. Ook boomgaarden worden vaak als jachtgebied benut.

In Frankrijk werd vastgesteld dat notelaars een bijzondere aantrekking hebben op de ingekorven vleermuis. Dit heeft mogelijk te maken met het groot aantal spinnen dat op deze boomsoort verblijft. Mestvliegen worden veel gevangen boven weilanden of ze worden in koeienstallen van het plafond geplukt.

Open landschappen worden vermeden, randhabitats zoals mantel- en zoomvegetaties, de kruinen van bomen, open plekken in het bos en kleinschalige landbouwgebieden met veel kleine landschapselementen en extensieve begrazing zijn favoriet. Aangezien water en vochtige gebieden veel insecten aantrekken, zijn deze plekken ook aantrekkelijk voor vleermuizen.

Tussen de kolonie en de foerageergebieden vliegen vleermuizen langs vaste verbindingroutes. Die lopen langsheen lijnvormige landschapselementen zoals dreven, houtkanten, beken en bosranden. De routes worden jaar na jaar opnieuw gebruikt. Bij sommige soorten is deze aaneengesloten verbinding zo belangrijk, dat ze een andere, langere route nemen als er een onderbreking van vijftientig meter is in bijvoorbeeld een dreef.

Bedreigingen

De ingekorven vleermuis is een kwetsbare soort, die op verschillende manieren bedreigd wordt. Bovendien leven de dieren in kolonies en brengen ze hoogstens één jong per jaar voort. Een tegenslag treft dan ook meestal veel dieren tegelijk. Een populatie verkleint zo meestal drastisch en groeit nadien maar traag terug aan.

Aangezien het een soort is die een zeer lange winterslaap houdt en die vrijhangend overwintert, is ze bijzonder gevoelig voor verstoring in de winterverblijfplaatsen. Absolute rust is voor de dieren noodzakelijk.

Houtbehandelingen en renovatiewerken vormen in de zomer een bedreiging. Houtbehandelingsproducten zijn vaak toxisch. De meest schadelijke worden best geweerd en behandeling gebeurt liefst in de winter, als er geen vleermuizen aanwezig zijn.

Renovatie brengt lawaai en verstoring met zich mee, maar bovendien wordt een zolder zo vaak ongeschikt gemaakt voor de vleermuis. De ingekorven vleermuis maakt bij voorkeur gebruik van grote invliegopeningen. Alhoewel de vleermuizen ook gebruik maken van kleine vliegopeningen is niet geweten welke impact het afsluiten van de normale vliegopening heeft op jonge dieren die pas leren vliegen. Vaak worden openingen bij renovaties afgesloten. Veel voorkomend is dat galmgaten van kerken met gaas afgesloten worden om duiven buiten te houden.

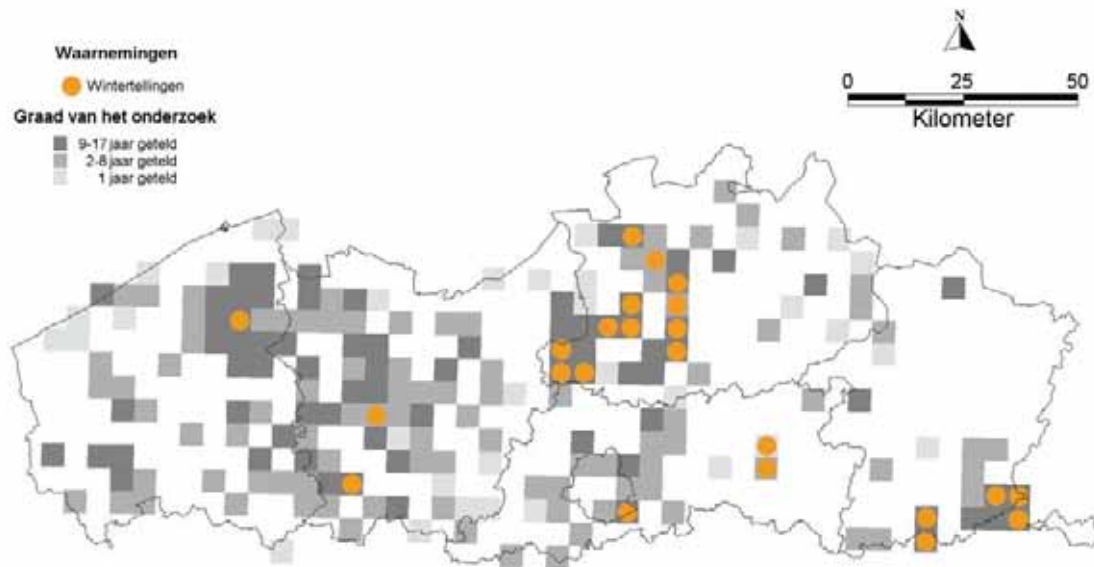
Aangezien de ingekorven vleermuis bijzonder gevoelig is voor verlichting, kan verlichting van de vliegopening afwijkend uitvlieggedrag veroorzaken. De vleermuizen vliegen later uit en missen zo het insectenrijkste deel van de nacht. De verbindingroutes naar de foerageergebieden zijn best ook niet verlicht.

Het aantal geschikte foerageergebieden wordt bovendien kleiner door het verdwijnen van bossen en hoogstamboomgaarden. Door het verdwijnen van verbindingselementen van deze biotopen naar de kolonieplaatsen, worden ze ook moeilijker bereikbaar.

Aangezien de ingekorven vleermuis een hoog percentage mestvliegen vangt, is deze soort afhankelijk van extensieve veeteelt. Omschakeling naar industriële veeteelt en het gebruik van antiparasitaire middelen in het veevoeder, hebben een negatieve inpakt.

Voorkomen

De ingekorven vleermuis is een zuidelijke soort. Vlaanderen vormt de bovengrens van het verspreidingsgebied.

Figuur 2.3 Winterverblijfplaatsen van de ingekorven vleermuis in Vlaanderen (bron: Verkem et al., 2003).

Status

De ingekorven vleermuis wordt op Europees niveau als prioritair voor het natuurbeleid in Europa beschouwd. De soort is opgenomen in bijlage 2 van het verdrag van Bern (Conventie van Bern (82/72/EEC) en in bijlage II en IV van de habitatrichtlijn (habitatrichtlijn 92/43/EEG). Voor soorten die opgenomen zijn in bijlage II moeten op termijn speciale beschermingszones aangewezen worden. Soorten in bijlage IV genieten overall strikte bescherming.

Bovendien ondertekende België in 1991 EUROBATS: 'Overeenkomst betreffende de instandhouding van vleermuizen in Europa' (meer info: www.eurobats.org).

Deze maatregelen zijn in België echter pas van toepassing eens ze in de Belgische wetgeving verankerd worden. In Vlaanderen wordt de implementatie van deze richtlijnen geregeld via het natuurdecreet van 19 juli 2002 (zie tabel 2.1).

Voor de ingekorven vleermuis is dit het geval. Deze soort wordt beschermd door het "KB houdende maatregelen van toepassing in het Vlaamse gewest ter bescherming van bepaalde in het wild levende inheemse diersoorten die niet onder de toepassing vallen van de wetten en besluiten op de jacht, de riviervisserij en de vogelbescherming 22 september 1980".

Beschermingslijst	status
Rode Lijst Europa	Kwetsbaar
Habitatrichtlijn	Bijlage II en IV
Conventie van Bern	Bijlage 2
Conventie van Bonn	Bijlage 2
Rode Lijst Vlaanderen	Ernstig bedreigd

Tabel 2.1 Beschermingsstatus van de ingekorven vleermuis.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

3 Toestand in de gemeente

3 Toestand in de gemeente

Dit hoofdstuk is gebaseerd op het ontwerp ruimtelijk structuurplan van de gemeente Heers

3.1 Beschrijving/situering van de gemeente

De gemeente Heers is gelegen in het uiterste zuiden van de provincie Limburg, in Droog Haspengouw.

De natuurlijke structuur van het westelijk en noordelijk deel wordt hoofdzakelijk bepaald door de beekvalleien van de Herk en haar zijarmen (Molenbeek, Herkebeek en De Beek). Natuurlijk gegroeide beemden begeleiden deze valleien. Het geheel vormt een versneden landschap met afwisselend beekvalleien en hoger gelegen plateaus.

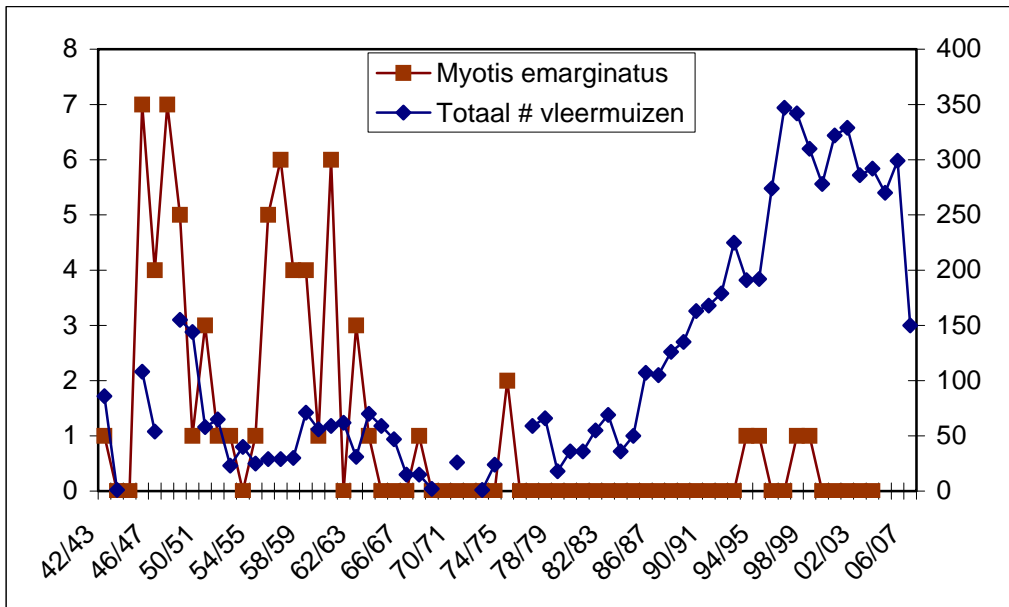
Het zuidelijk en oostelijk deel is een hoger gelegen, niet ingesneden golvend plateau met vruchtbare leemgronden. Hier wordt vooral aan akkerbouw gedaan. Er komen gefragmenteerde bosjes voor, die meestal kunstmatig aangelegd zijn rond kasteelsites of daar waar de gronden minder interessant zijn voor de akkerbouw.

In het westen van de gemeente behoren gedeelten van de beekvalleien tot het VEN (VEN-gebied 428; De Herk). Een heel groot gedeelte van het grondgebied van Heers wordt aangeduid als gebied met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau. Vanuit dit gebied vertrekt in het oosten de provinciale natuurverbinding nummer 41.

In de buurt van Vechmaal, aan natuurverbinding 41, zijn de grotten van Henisdaal gelegen, oude mergelkuilen die door verschillende vleermuissoorten als overwinteringsplaats gebruikt worden (zie figuur 3.2).

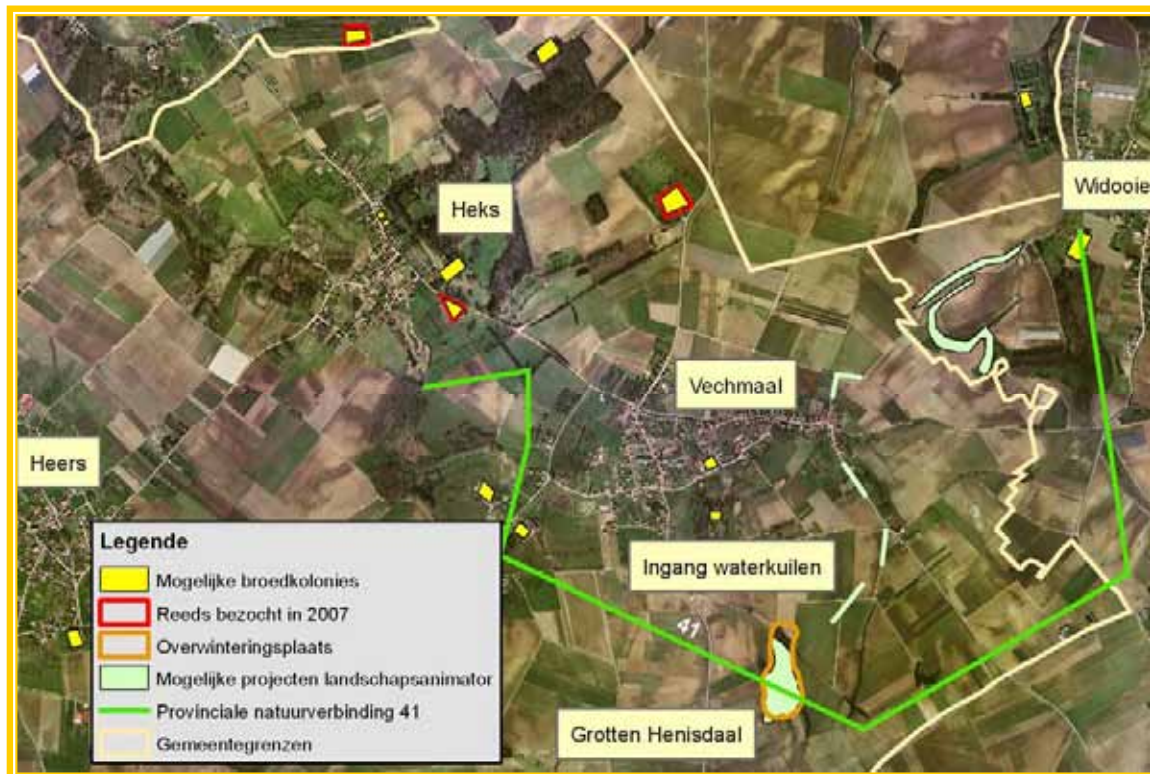
3.2 Verspreiding in de gemeente

In de grotten van Henisdaal overwinteren elk jaar verschillende soorten vleermuizen. Tot aan de winter van 2001-2002 waren hier af en toe ook ingekorven vleermuizen bij (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Aantal vleermuizen (blauwe lijn; rechtse Y-as) en aantal ingekorven vleermuizen (bruine lijn; linkse Y-as) in de grotten van Hensisdaal (Vechmaal).

Er zijn in de gemeente een heel aantal potentiële broedkolonieplaatsen op zolders van grote hoeves en kastelen. Waar en of er effectief zomerkolonies aanwezig zijn, is nog niet geweten. In de zomer van 2007 werden een aantal van deze zolders bezocht, voorlopig werden geen vleermuizen, of aanwijzingen dat er zich vleermuizen bevinden, gevonden.

Figuur 3.2 Overzicht van de gebieden in Heers waar ingekorven vleermuis kan gevonden worden.

3.3 Kansen en problemen

De grootste troef is natuurlijk de aanwezigheid van de mergelkuilen op het grondgebied van Heers. Deze mergelkuilen worden in functie van de overwinterende vleermuizen beheerd door Natuurpunt.

Daarnaast zijn er in Heers tal van historische gebouwen met zolders die geschikt zijn als kraamkolonieplaats, zie figuur 3.2.

Heers bezit op vele plaatsen nog een gaaf, typisch Haspengouws landschap waarin nog bosjes, hoogstamboomgaarden, kasteelparken en kleine landschapselementen te vinden zijn.

Hiermee is voldaan aan de basisbehoeften van de ingekorven vleermuis, namelijk de aanwezigheid van een overwinteringsplaats, zolders om kraamkolonies te stichten, foerageergebieden en lijnvormige verbindingen tussen de vorige drie.

Maar er zijn toch nog vele dingen die verbeterd kunnen worden.

- De afsluiting van de mergelgrotten is niet afdoende: mensen kunnen de grotten binnen, waardoor er in de winter verstoring gevaar voor de vleermuizen is.
- In het keteldal waar de ingangen van de grotten liggen, zijn recent populieren gekapt. Dit is waarschijnlijk de reden geweest waardoor het aantal overwinterende vleermuizen in de winter 2006-2007 gezakt is naar honderdvijftig individuen, ten opzichte van driehonderd het jaar daarvoor. Ideaal zou zijn als hier fruitbomen werden aangeplant. Maar dit is in principe niet mogelijk door het bosdecreet. Uitzonderingen kunnen aangevraagd worden.

- Doorheen de jaren verdwenen heel wat van de vroegere landschapselementen die door de vleermuizen als foerageergebieden of als lijnvormige verbindingen gebruikt werden. Als er een te grote onderbreking is in een lijnvormige verbinding, gebruiken de dieren een langere weg. Als er minder foerageergebieden overblijven, moeten ze ook verder vliegen voor ze de resterende gebieden bereiken. Dit kost allemaal extra energie. Op deze manier is de draagkracht van het landschap kleiner en kan de populatie moeilijker aangroeien.
- Om de bestaande zomerkolonies te beschermen, moet er eerst geweten zijn waar ze zich bevinden. Daarom is het nodig om de geschikte zolders te inventariseren.

Als we de ingekorven vleermuis extra kansen willen geven, zijn dit de punten waaraan gewerkt zal moeten worden.

In de gemeente Heers zijn er een aantal plannen waaraan gekoppeld kan worden om dit te realiseren.

- In het gemeentelijk natuurontwikkelingsplan staat aangegeven dat men streeft naar een streekeigen aanleg en een doorgedreven onderhoud van lijnvormige groenelementen, met name de holle wegen. Deze kunnen door de ingekorven vleermuis als migratieroute gebruikt worden.
- In de provinciale natuurverbinding 41 is de ingekorven vleermuis opgenomen als doelsoort. De hierin opgenomen acties (zoals het aanleggen van lijnvormige landschapselementen), komen de ingekorven vleermuis zeker ten goede.
- Een kans op vlak van communicatie kan gezocht worden in een koppeling met de toeristisch-recreatieve structuur. In het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan wordt aangegeven dat men op zoek is naar mogelijkheden om een toeristisch-recreatief netwerk uit te bouwen. De troeven van Heers liggen in het kwalitatief hoogstaand patrimonium, dat in de gemeente gekoppeld is aan een uniek en nog intact landschap. Men geeft aan dat 'nergens het cultuurgegeven zo ingebed ligt in het natuur- en landschappelijk gegeven als in dit gedeelte van Haspengouw' (INF 53). Dit is precies wat de ingekorven vleermuis nodig heeft: hij verblijft op zolders van kastelen en grote hoeves en jaagt in het kleinschalige cultuurlandschap. De ingekorven vleermuis zou als kwaliteitslabel op deze toeristische troeven geplakt kunnen worden.

3.4 Reeds uitgevoerde acties

Acties

Natuurpunt De Herk beheert de Waterkuilen in functie van de vleermuis. Er werden al regelmatig opruimacties georganiseerd om het sluikeafval op te ruimen.

Communicatie

In augustus 2007 werd er in Heers een nacht van de vleermuis georganiseerd (zie ook 6.3.3).

Monitoring

Jaarlijks worden er wintertellingen gehouden in de Waterkuilen.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

4 Concrete doelstellingen

4 Concrete doelstellingen

4.1 Acties

Het eerste doel dat met de acties op het terrein nagestreefd wordt, is het behoud van de bestaande populatie ingekorven vleermuis.

De habitat van de ingekorven vleermuis strekt zich uit over een groot gebied, met verschillende belangrijke elementen: de mergelgroeven en zijn omgeving, grote zolders met aanliggende hoogstamboomgaarden en landerijen, lanen, waterlopen en andere verbindingen. Wat er is, moet zeker bewaard worden en beheerd in functie van de ingekorven vleermuis.

Maar met enkele aanpassingen of verbeteringen is het mogelijk om de ingekorven vleermuis meer kansen te geven en zo de populatie te vergroten. Hoe minder de vleermuizen 's winters verstoord worden, hoe beter hun overlevingskansen. Hetzelfde geldt bij herstelwerken aan zolders waarin kraamkolonies aanwezig zijn.

Door het creëren van goede foerageergebieden wordt de draagkracht van het landschap groter en kan het meer (ingekorven) vleermuizen herbergen. Ten slotte kan het herstellen en aanleggen van ononderbroken lijnvormige verbindingen de ingekorven vleermuis veel energie besparen doordat ze dan minder afstand moet afleggen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden.

4.2 Communicatie

De communicatieacties die in hoofdstuk 6 voorgesteld worden, dienen twee doelen. In eerste instantie is communicatie nodig om de verschillende doelgroepen te informeren en om hun medewerking te vragen. Door deze acties kan er rechtstreeks en onmiddellijk iets verbeterd worden voor de ingekorven vleermuis.

Verder dient communicatie als middel om een breed draagvlak uit te bouwen. Vleermuizen zijn niet direct het favoriete dier van de meeste mensen. De soort kan dus best wat PR gebruiken. Als mensen meer weten over vleermuizen, kunnen ze de soort beter appreciëren en zijn ze eerder geneigd om effectief iets te doen.

4.3 Monitoring

De mergelgroeven van Vechmaal zijn gekend als overwinteringsplaats voor vele soorten vleermuizen. Hier gebeuren elke winter tellingen. Deze tellingen kunnen gebruikt worden om een trend te bepalen in de aantallen vleermuizen.

Maar waar de ingekorven vleermuis in de zomer verblijft en kraamkolonies sticht, is nog niet geweten. Door het inventariseren van zolders willen we hier een zicht op krijgen.

Als de locaties van de (kraam)kolonies gekend zijn, kunnen acties meer gericht genomen worden.

Naast het monitoren van de soort dienen ook de inspanningen die gebeuren om de populatie te beschermen en de populariteit van de ingekorven vleermuis te vergroten, bijgehouden te worden.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

5 Acties

5 Acties

Dit hoofdstuk is gebaseerd op Verkem & Verhagen (2000), Bollen et al. (2006), Beudels et al. (2002).

5.1 Acties op het terrein

Basisbehoeften:

- overwinteringsplaats: de grotten van Hennisdaal
- zolders voor kraamkolonies
- foerageergebieden
- lijnvormige landschapselementen als verbinding tussen de vorige drie

In hoofdstuk 3 werd beschreven dat de basisvoorzieningen wel aanwezig zijn in Heers, maar dat er veel verbeterd kan worden. In dit hoofdstuk worden acties aangereikt waarmee deze verbeteringen gerealiseerd kunnen worden.

Bij elke actie staat aangegeven waar ondersteuning gevonden kan worden. Deze subsidies kunnen ook gecumuleerd worden! Het is bijvoorbeeld mogelijk om alle acties (ook de communicatieacties) in een project voor subsidie van de samenwerkingsovereenkomst te schrijven en bovendien gebruik te maken van de andere ondersteuningsmogelijkheden.

5.1.1 Afsluiten van de grotingangen

Het is belangrijk dat de vleermuizen in de winter niet verstoord worden. Telkens ze wakker worden, moeten ze hun lichaamstemperatuur opnieuw verhogen. Dit kost veel energie die ze uit hun reserves moeten putten, waardoor ze te weinig overhouden om de winter door te komen. De ingang van de Waterkuilen ligt vlak naast een wandelpad en is onvoldoende afgesloten. De andere grotten liggen op privé-terrein, uit het zicht. Maar ook deze grotten zijn makkelijk toegankelijk voor mensen.

Doel

De grotten ontoegankelijk maken voor de mens, maar met toegangsopeningen voor vleermuizen.

Doelgroepen

- De gemeente: is eigenaar van de Waterkuilen
- Natuurpunt De Herk: is beheerder van de Waterkuilen
- Privé-eigenaars van de andere mergelgroeven

Praktisch

- De grotten zijn van verschillende eigenaars. Aan de privé-eigenaars moet gevraagd worden of ze mee in het project willen stappen. De landschapsanimator van het RLH legt in eerste instantie contacten met één van de eigenaars.
- Advies over het soort afsluiting dat best geplaatst wordt, kan gevraagd worden aan de vleermuizenwerkgroep (contactgegevens: zie bijlage 3). Een plaats die als voorbeeld kan genomen worden is de grot aan het Lacroixbosje in Riemst. In het vleermuisrapport van Verkem & Verhagen (2000) wordt in hoofdstuk 3 beschreven hoe een mergelgroeve best afgesloten wordt. (zie cd-rom.)

Figuur 5.1 Goede afsluithekken, de linkse foto is de grot aan het Lacroixbosje (foto's: Joachim De Maeseneer).

Ondersteuning

- Het materiaal moet geleverd worden door de eigenaars. Voor de plaatsing kan hulp gevraagd worden aan BatAction.
- BatAction is een Life Project van het Agentschap voor Natuur en Bos. Meer informatie is te vinden op www.bataction.be. De contactpersoon staat in bijlage 3.
- Om het materiaal te bekostigen, kan deze actie opgenomen worden in een subsidieaanvraag in het kader van de samenwerkingsovereenkomst.
- Een andere mogelijkheid is de opmaak van een provinciale ondersteuningsovereenkomst.
- Combinatie is mogelijk!

5.1.2 Zolders voor kraamkolonies

In eerste instantie moeten de potentieel geschikte zolders geïnventariseerd worden (zie hoofdstuk 7). Als er op een zolder ingekorven vleermuis of andere vleermuissoorten aangetroffen worden, is het belangrijk om deze kolonieplaats in stand te houden. Het beste is om de vleermuizen gewoon hun gang te laten gaan en zo weinig mogelijk te verstoren. Als er toch werkzaamheden moeten gebeuren, dient men rekening te houden met de vleermuizen.

Het is belangrijk dat de eigenaars overtuigd en ondersteund worden om mee te werken (zie actie 6.3.1).

Als er geen (sporen van) vleermuizen gevonden worden en de zolder ligt in een gebied dat geschikt is voor vleermuizen, kan het zijn dat de zolder niet toegankelijk is voor vleermuizen. In dit geval kan er een speciale vleermuisingang gemaakt worden.

Doel

- Bestaande broedkolonies behouden.
- In geschikt gebied het aantal potentiële kolonieplaatsen vergroten.

Doelgroep

- De eigenaars van de zolders
- De gemeente Heers (om de actie te coördineren)

Praktisch

- Als er werkzaamheden moeten uitgevoerd worden op een zolder waar een broedkolonie is, gebeurt dit best in de periode van 1 oktober tot 1 mei, als de vleermuizen in hun winterverblijfplaats zijn. Om er zeker van te zijn dat alle vleermuizen vertrokken zijn, kan men de zoldervloer uitwerpselvrij maken. Als er binnen de week geen nieuwe uitwerpselen verschijnen, mag men er vrij zeker van zijn dat er geen vleermuizen meer verblijven. Deze controle is niet zozeer nodig voor de ingekorven vleermuis, die verblijft in de winter zeker niet op zolders, maar wel voor andere soorten. Van de grootoren is bijvoorbeeld geweten dat ze vaak bijna de hele winter wakker blijven omdat ze nog voldoende insecten vinden.
- Als het hout van het zoldergebinte behandeld moet worden tegen insecten of zwammen, is het best om producten te kiezen die niet zo schadelijk zijn voor vleermuizen. Fungiciden op basis van triazolen (bijvoorbeeld propiconazol, azaconazol) en insecticiden op basis van pyrethroïden (bijvoorbeeld Permethrin, Cypermethrin en Deltamethrin: wel erg giftig voor bijen en waterdieren) of naftenaten (bijvoorbeeld Cuprinol) kunnen gebruikt worden. Gebruik GEEN producten op basis van organochloriden (lindaan of pentachlorofenolen – PCP).
- Zorg ervoor dat de ruimte gedurende twee weken na de behandeling voldoende verlucht wordt vooraleer er terug vleermuizen op de zolder kunnen komen.
- In het geval van een preventieve behandeling van het hout vooraleer de zolder gebouwd of verbouwd wordt, gebruikt men ook best producten op basis van triazolen en pyrethroïden. Een andere mogelijkheid is een behandeling met minerale zouten zoals koper-chroom-fluor (CCF), koper-chroom (CC), koper-chroom-boor (CCB) of chroom-fluor-boor (CFB). Koper-chroom-arseenverbindingen worden afgeraden. Het hout moet minstens zes weken voor het gebruik op zolder behandeld zijn.
- Als het gebouw verlicht wordt, best niet aan de kant waar de uitvliegopening zit.
- Als de zolder verbouwd wordt, moet ervoor gezorgd worden dat hij toegankelijk blijft voor vleermuizen. Ook andere zolders die in geschikt gebied liggen, kunnen toegankelijk gemaakt worden. Dit kan door het aanbrengen van invliegopeningen. Ze zijn relatief eenvoudig aan te brengen, maar de mogelijkheden om een vliegopening te voorzien, moeten voor elk gebouw afzonderlijk bekeken worden. Hiervoor wordt best een deskundige geraadpleegd. (Zie bijlage 3: lijst met contactpersonen.)

Ondersteuning

- Als er een invliegopening gemaakt wordt, kan men een ondersteuningsovereenkomst van de provincie aanvragen.
- Ook voor het inrichten van zomerverblijfplaatsen kan logistieke ondersteuning gevraagd worden aan BatAction.

5.1.3 Foerageergebieden

Het is belangrijk dat er voldoende goede foerageergebieden zijn in de buurt van de kraamkolonieplaatsen, maar ook in de buurt van de overwinteringsplaats, omdat de vleermuizen in het voor- en najaar vaak 'zwermgedrag' vertonen in de buurt van de overwinteringsplaats. Tijdens warmere periodes in de winter ontwaken sommige vleermuizen. Ze jagen ook dan in de buurt van hun overwinteringsplaats.

De ingekorven vleermuis verkiest parklandschappen, hoogstamboomgaarden, bossen en riviertjes omgeven door bomen als jachtgebied. Hij jaagt ook op mestvliegen boven weilanden of in open stallen.

Het gebruik van insecticiden, maar ook sommige pesticiden, is nadelig voor de ingekorven vleermuis. Het gaat hier dan voornamelijk over het sproeien in boomgaarden en over sommige ontwormingsmiddelen voor koeien.

Doel

- Bestaande hoogstamboomgaarden behouden en op een ecologisch verantwoorde manier beheren (sensibilisatie is hier belangrijk, zie ook 6.3.1).
- Nieuwe hoogstamboomgaarden en notelaren aanplanten.
- Bossen zo ecologisch mogelijk beheren, streven naar de aanwezigheid van mantel- en zoomvegetaties.
- In de buurt van kolonieplaatsen overschakelen naar vleermuisvriendelijkere ontwormingsmiddelen voor koeien en vermijden van standaardgebruik antibiotica in dierenvoeding. (Ook hier is sensibilisatie heel belangrijk, zie 6.3.1.)

Doelgroep

- Eigenaars van gronden rondom kraamkolonieplaatsen
- Eigenaars van gronden aan de mergelkuilen
- De gemeente Heers (om de actie te coördineren)

Praktisch

- Als geweten is waar er kraamkolonies zijn, kan er een actie opgezet worden om meer hoogstamboomgaarden, bosjes met inheemse (liefst autochtone) bomen, poelen en dergelijke in de omgeving te creëren en om deze op een vleermuisvriendelijke manier te beheren. De gemeente coördineert deze actie. Dit kan een onderdeel zijn van een project in het kader van de samenwerkingsovereenkomst.

- Aan de mergelgroeven van Henisdaal werden populieren gekapt. Het aanplanten van fruitbomen is moeilijk omwille van het bosdecreet (zie ook 3.3). Een andere optie is om in het keteldal te herbeplanten met inheemse, streekgebonden soorten. Eiken, wilgen, mei- en sleedoorn zijn voorbeelden van erg insectenrijke inheemse soorten.
- De percelen die eigendom zijn van openbare besturen worden vermeld in de voorstudie van de provinciale natuurverbinding 41.
- Tips voor een ecologische hoogstamboomgaard zijn te vinden op de website van het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren: http://www.rlh.be/zelf/zelf_01a.htm#ecologisch
- Omdat het 's avonds vaker windstil is, worden pesticiden vaak dan gesproeid. Dit is zeer nadelig voor de vleermuizen, omdat ze op dat moment het meest actief zijn en de verdoofde insecten een gemakkelijke prooi vormen. Aan de landbouwers in de buurt van vleermuiskolonies kan gevraagd worden om zo veel mogelijk op andere windstille momenten tijdens de dag te sproeien.
- De anti-parasitaire middelen die aan het vee worden toegediend, vormen geen rechtstreekse bedreiging voor vleermuizen, maar wel voor de insectenfauna. Een groot deel (tot vijftig procent) van de toegediende middelen wordt terug uitgescheiden via de mest, waardoor de ontwikkeling van mestvliegen en mestkevers ernstig verstoord wordt. De ingekorven vleermuis, die zich voor een belangrijk deel voedt met deze insecten, wordt hierdoor wel onrechtstreeks getroffen.
- Het gebruik van niet-specifieke ontwormingsmiddelen zoals avermectine, ivermectine en abamectine zou gelimiteerd moeten worden. Er zijn alternatieve middelen beschikbaar, de behandelende veearts kan hierin advies verstrekken.
- Een alternatieve mogelijkheid om het effect van de geneesmiddelen op de insecten te verminderen, is niet al het vee dat op hetzelfde weiland staat op hetzelfde ogenblik behandelen.

Ondersteuning

- Deze acties vragen nogal wat werk, geld en coördinatie. Er zijn gelukkig instanties en subsidies die aangesproken kunnen worden voor ondersteuning. Zie ook hoofdstuk 3 'instrumenten' van het voorontwerp van natuurrichtplan provinciale natuurverbinding 41.
- Via het ANB is een subsidie mogelijk voor ecologisch bosbeheer, als er een bosbeheersplan is opgemaakt.
- Het ANB wil, indien een privé-eigenaar vrijwillig wil verkopen, percelen in het keteldal van de grotten van Henisdaal aankopen en inrichten.
- De bosgroep Zuid-Limburg ondersteunt boseigenaars, o.a. bij het opmaken van beheersplannen.
- Landschapsloket van het RLH: hier kunnen inwoners van Haspengouw en Voeren terecht met praktische vragen en worden ze geholpen bij het vinden van gepaste subsidies. Contactpersoon: zie bijlage 3.
- De Nationale Boomgaardenstichting: zij kunnen advies geven in verband met hoogstamfruitbomen en geven ook subsidies.
- Deze actie kan een onderdeel zijn van een project in het kader van de samenwerkings-overeenkomst.

5.1.4 Lijnvormige verbindingen

Om zich te verplaatsen, oriënteert de ingekorven vleermuis zich zoals alle vleermuizen met behulp van echolocatie. De zogenaamde fluistersonar van de ingekorven vleermuis reikt maar acht meter ver. Dat wil zeggen dat er minstens om de acht meter een herkenningspunt aanwezig moet zijn.

Het is dus belangrijk dat er tussen de winterverblijfplaats en de zomerverblijfplaatsen en ook tussen de verblijfplaatsen en de foerageergebieden ononderbroken lijnvormige landschapselementen aanwezig zijn.

Vleermuizen volgen vliegroutes langs landschapselementen zoals dreven, houtkanten, beken, bosranden enzovoort. Dubbele bomenrijen en riviertjes met oeverbegroeiing worden geprefereerd terwijl lage hagen worden vermeden.

Doel

- Bestaande lijnvormige landschapselementen herstellen zodat er geen 'gaten' meer in zitten.
- Nieuwe lijnvormige landschapselementen aanleggen, zodat de ingekorven vleermuis de kortste route kan volgen.

Doelgroepen

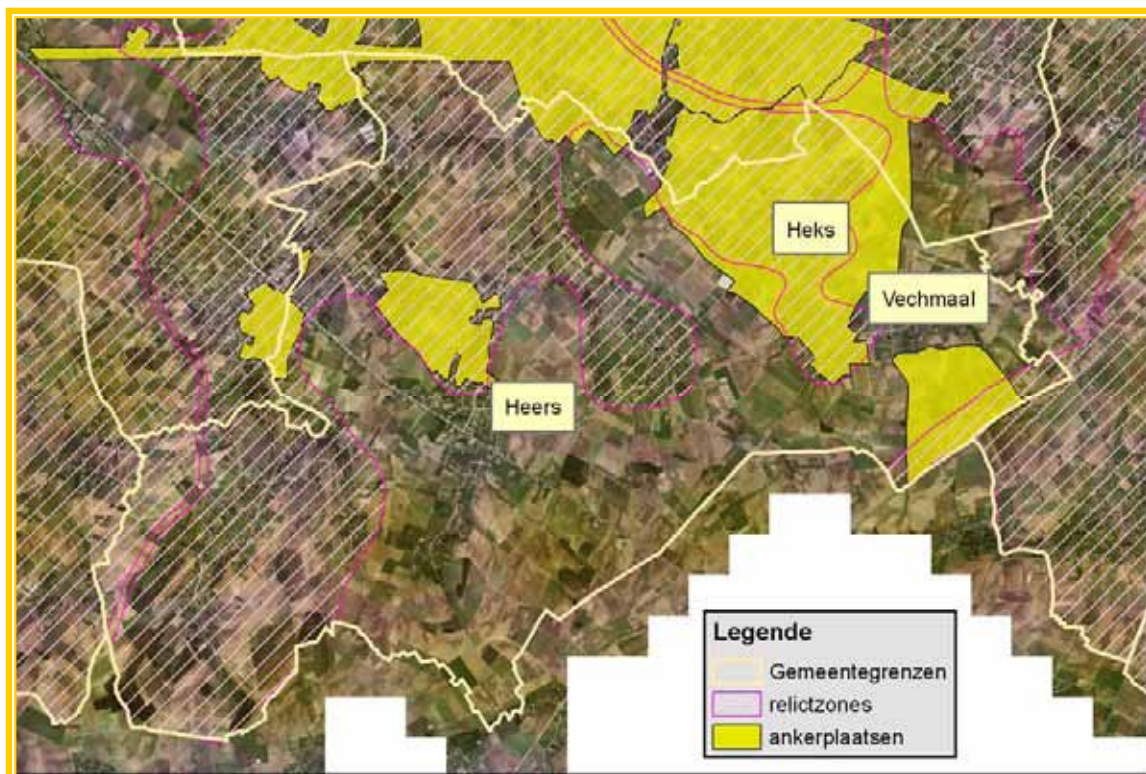
- Landbouwers en eigenaars van gronden langs holle wegen en andere mogelijke verbindingroutes
- De gemeente in een coördinerende rol

Praktisch

- In het voorontwerp van het natuurrichtplan provinciale natuurverbinding 41 worden op kaart 2 prioritaire natuurverbindingssassen aangegeven. Deze zijn ook in functie van de ingekorven vleermuis.
- Als in een later stadium exacte locaties van (broed)kolonies gekend zijn, kan hier gericht gewerkt worden.
- Op gronden die ingekleurd zijn als 'natuur', worden bij voorkeur inheemse en streekeigen bomen en struiken aangeplant. In lijnvormige elementen langs lanen, over tuinen of erven kan bovendien ook gebruik gemaakt worden van fruitbomen.

Ondersteuning: (contactpersonen: zie bijlage 3)

- De bedrijfsplanner van de VLM kan landbouwers aanspreken en vragen om een beheersovereenkomst voor hagen of houtkanten af te sluiten.
- De hagendorser kan ingeschakeld worden voor het onderhoud van hagen.
- De landschapsanimator heeft contacten met enkele landbouwers en kan via deze weg vragen om laanbomen, hagen of houtkanten aan te planten. Onder andere op de steile helling tussen Vechmaal en Widooie (zie figuur 3.2) komt er een projectje om hagen aan te planten. Er is een subsidie van RO-Vlaanderen mogelijk in anker- en relictzones. Op gemeentegrond kan de gemeente laanbomen, hagen of houtkanten aanplanten. Dit kan als actie opgenomen worden in een project van de samenwerkingsovereenkomst. Als het materiaal aanwezig is, kan BatAction eventueel werkrachten leveren om ze aan te planten.

Figuur 5.1 Ankerplaatsen en relictzones in Heers.

5.2 Administratieve acties

5.2.1 Opstellen van een bosbeheersplan

In Heers is er nog geen uitgebreid bosbeheersplan in opmaak. De ingekorven vleermuis wordt beschouwd als een bossoort. Een bosbeheersplan waarin rekening gehouden wordt met de ingekorven vleermuis, kan de soort helpen. Best wordt er naast een bosbeheersplan voor openbare eigenaars ook één opgesteld voor privé-bosbezitters. De Bosgroep Zuid-Limburg kan privé-bezitters ondersteunen. (Zie bijlage 3: contactpersonen).

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

6 Communicatie

6 Communicatie

6.1 Provinciale communicatie

Een aantal acties richt zich tot alle Limburgse gemeenten. Deze acties - uitgewerkt door de provincie en de regionale landschappen - worden aan de gemeente aangeboden.

6.1.1 Sensibilisatie en betrokkenheid van de gemeenten

Brief

Aan het College van burgemeester en schepenen en de gemeenteraad wordt een brief met één pin en een folder van Countdown 2010 gestuurd.

Doel

- De geadopteerde soort en het project blijven “leven” bij het beleid.
- Het Schepencollege en de gemeenteraad zien het verband tussen dit project en het Europese Countdown 2010-initiatief. Beide streven naar het behoud van de biodiversiteit.
- Het Schepencollege en de gemeenteraad wordt aangespoord om als gemeente lid te worden van Countdown 2010.

Doelgroep

- College van burgemeester en schepenen.

Concrete uitwerking

- De brief wordt door de Deputatie van de provincie Limburg verstuurd naar de verschillende colleges van burgemeester en schepenen. Elke brief bevat één pin maar geeft het college de mogelijkheid om bij te bestellen.
- Deze actie wordt gekoppeld aan het eindevenement.

6.1.2 Productontwikkeling

Kwartetspel Limburgse soorten

De bedoeling van het spel is om jongere en oudere generaties op een ludieke wijze terug met elkaar in contact te brengen. De Limburgse soorten zijn hiervoor als ‘levend erfgoed’ uitermate geschikt. Heel wat van deze soorten zijn immers sterk gekoppeld aan historische landschappen: de boomleeuwerik en nachtzwaluw aan heide, de geelgors aan kleinschalige akkers en weilanden met houtkanten, de grauwe gors en de veldleeuwerik aan graanakkers rijk aan akkeronkruiden, de zwarte specht aan oude bossen, enz. Oudere mensen kennen deze stilaan verdwijnende landschappen vaak nog erg goed, zij zijn er immers in opgegroeid. Jongere generaties hebben die voeling met dit landschap echter veel minder. Toch is het belangrijk dat jongeren dit stukje geschiedenis uit hun eigen streek meekrijgen.

Op deze manier stimuleren we de trots en het respect van mensen voor onze typische natuur en landschappen, alsook de typisch Limburgse soorten die hieraan gekoppeld zijn. Respect voor deze zaken betekent ook dat de kans dat deze mensen zorg gaan dragen voor dit landschap en de soort vergroot. Via anekdotes, legendes, enz. zullen deze items op een speelse manier aan bod komen in het kwartetspel.

Op deze manier wordt de verbondenheid tussen mensen en natuur enerzijds en verbondenheid tussen mensen onderling anderzijds gestimuleerd. De aanvraag voor de realisatie van het kwartetspel werd ingediend door het RLLK bij de Koning Boudewijnstichting.

6.1.3 Educatie

Doel

- Kinderen en jongeren informeren over en warm maken voor het project. Het belang van de Limburgse soorten en het behoud van biodiversiteit onder hun aandacht brengen.
- Jongeren op termijn inzetten bij het beheer van de soort.

Doelgroep

Kinderen en jongeren

MOS (Milieuzorg Op School)

In het kader van MOS kunnen scholen de adoptiesoort van hun gemeente mee opnemen in hun MOS-thema “natuur op school” (basisonderwijs), “groenvoorziening” (secundair onderwijs) of voor enkele soorten het thema “water”. MOS-scholen werken steeds op drie niveaus: op klasniveau, op schoolniveau en via een bezoek aan een natuureducatief centrum of een natuurgebied. Voor informatie en ondersteuning op deze drie niveaus kunnen de scholen terecht bij de provinciale MOS-begeleiders. Leermiddelen (voor zowel basis- als secundaire scholen) kunnen steeds ontleend worden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum in Bokrijk.

Daarnaast werkt de provinciale MOS-werkgroep ook samen met de Limburgse hogescholen (passend binnen een MOS-werking).

- Per groep van adoptiesoorten (vogels, vlinders, zoogdieren ...) maakten laatstejaarsstudenten van de XIOS-hogeschool (opleiding voor kleuteronderwijzer en onderwijzer) een educatieve handleiding met een verticale leerlijn (van kleuterniveau tot 6de leerjaar). Hierbij horen heel veel lesideeën (vanuit wereldoriëntatie maar ook andere leergebieden) maar ook enkele concreet uitgewerkte lesjes of excursies.
- Het Provinciaal Natuurcentrum begeleidt bovendien een eindwerk aan de KHLim, rond het behoud van de biodiversiteit. Ook hierin is een verticale leerlijn (van 1ste tot 6de leerjaar) verwerkt met werkbladen en veel lesideeën voor elke graad.

Leerkrachten, ongeacht van welke basisschool in Limburg of welk leerjaar, kunnen dus beschikken over deze publicaties. Ze kunnen een belangrijke aanzet betekenen om aan de slag te kunnen met de gemeentelijke adoptiesoort. Deze publicaties kunnen uitgeleend worden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum in Het Groene Huis in Bokrijk.

Concreet voorbeeld

De bedoeling is dat de school deze activiteiten spreidt over het hele schooljaar. Tijdens een brainstorm wordt een planning opgemaakt waarbij op bepaalde momenten gespreid over (bijna) alle maanden van het schooljaar, alle graden bezig zijn met de adoptiesoort.

Hierna wordt een voorbeeld van hoe een MOS-school kan werken rond de adoptiesoort in haar gemeente gegeven.

- Samen met de MOS-werkgroep maken de directie en de leerkrachten een planning op voor de rest van het schooljaar (oktober).
- Naar aanleiding van een krantenartikel organiseert de leerkracht een klasgesprek over de achteruitgang van de biodiversiteit, leerlingen zoeken info over de soort(en) op in de plaatselijke bibliotheek en op het internet (november).
- Organiseer een inleefmoment voor gans de school: bv. een paar leerlingen die 's morgens als vlinder verkleed over de speelplaats 'fladderen', als salamander over de grond kruipen, als vogel door de lucht zweven, enz.(november-december).
- In de MOS-werkgroep en/of het leerlingenparlement worden mogelijke beschermingsacties besproken, een deskundige van een natuurvereniging wordt uitgenodigd en na enkele vergaderingen komt men tot een actieplan (oktober-februari).
- Tijdens de lessen Nederlands, muzische vorming (tekenen, knutselen, muziek, ...) wordt de creativiteit van de leerlingen aangesproken. Er worden bv. posters gemaakt die in de school worden opgehangen (mei-juni).
- Op de ouderraad wordt besproken hoe leerlingen en hun ouders gestimuleerd kunnen worden om in de eigen tuin maatregelen te nemen voor de adoptiesoort of aanverwante soorten (algemeen vlinders, vogels, amfibieën, ...). Tijdens een welbepaald weekend wordt een telmoment georganiseerd in alle tuinen van de gemeente (april).
- De milieuwergroep organiseert een persconferentie om de geplande actie op school toe te lichten (juni).
- Leerlingen bezoeken een natuureducatief centrum of helpen tijdens een project mee aan beheerswerken (oktober-mei)
- Educatieve publicaties, een cd-rom en posters over de dier- of plantengroep waartoe de adoptiesoort behoort, worden ontleend in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum om te gebruiken tijdens de lessen (juni).
- Op het einde van het schooljaar wordt tijdens het schoolfeest gewerkt rond de adoptiesoort met de presentatie van de knutselwerkjes, zelf gemaakte liedjes, gedichten, ...
- Op school wordt een gedeelte van de parking heringericht en omgevormd tot een bloemenweide, een beestenpoel, etc. eventueel met zitbank en buitenklasje (volgend schooljaar).
- De MOS-werkgroep organiseert een evaluatiemoment en publiceert de resultaten in het schoolkrantje (begin volgend schooljaar).
- Ouders en burens worden betrokken bij onderhoud en toezicht van de aangelegde tuin of poel.

6.1.4 Soortevenementen

Met een aantal doelgroepen kunnen “soortevenementen” zoals een vlinderweek, een amfibieënweekend, een vogeldag, etc. georganiseerd worden. Deze evenementen kunnen aan andere initiatieven zoals bijvoorbeeld “dag van de aarde” of “dag van de biodiversiteit” gekoppeld worden.

De provincie neemt hier samen met de regionale landschappen het voortouw en informeert de betreffende gemeenten.

6.1.5 Informatieverstrekking

Pers

In bijlage 4 vind je een basistekst die gebruikt kan worden bij het uitwerken van persteksten.

Er verschijnen ook artikels in tijdschriften o.a.

- meer wetenschappelijke artikels: bv. Natuur.Focus
- gepopulariseerde bijdragen: bv. in Libelle
- Europese communicatie: bv. Tijdschrift EU, Countdown 2010
- Limburgse communicatie: bv. Natuur & Milieu

Website

- www.limburg.be/limburgsesoorten
- www.likonaforum.be
- www.rlkm.be
- www.rllk.be
- www.rlh.be

Op de websites vind je algemene informatie over het project, de soorten, aankondigingen van activiteiten ...

6.2 Regionale communicatie

In elk regionaal landschap worden een aantal activiteiten in het kader van het soortenproject georganiseerd, gericht op de gemeenten die deel uitmaken van hun werkingsgebied.

6.2.1 Informatie

Om het project 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' meer bekendheid te geven, gebruikt het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zijn mediakanalen om de inwoners van Haspengouw en Voeren op de hoogte te brengen.

- Regelmatig verschijnt een artikel in de landschapskrant.
- In de landschapskrant van september 2006 verscheen een extra bijlage over het soortenproject.
- Informatie is te vinden op de website: www.rlh.be
- Wandelkaarten: Indien de soort voorkomt in een wandelgebied, uitgewerkt door het RLH, wordt een woordje uitleg over het project en de soort in de wandelkaart opgenomen. De wandeling met startpunt in Hex komt langs de mergelgroeven van Vechmaal.

6.2.2 Educatie

In het kader van haar NME-opdracht, organiseert het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren een lessenreeks over de Limburgse soorten. De concrete uitwerking gebeurt later.

6.2.3 Verdere communicatie

Het soortenproject wordt opgenomen binnen de werking van het regionaal landschap. Er wordt zo veel mogelijk gekoppeld met andere projecten.

Nu reeds is er een samenwerking met het project 'bloemrijke akkerranden', het project 'holle wegen en hoogstamboomgaarden', de landschapsanimator en de bedrijfsplanner. In communicatie rond deze projecten komt ook het soortenproject aan bod en het wordt geïntegreerd in allerlei evenementen.

6.3 Gemeentelijke communicatie

De communicatieacties die hier voorgesteld worden, dienen twee doelen. In eerste instantie is communicatie nodig om de verschillende doelgroepen te informeren en om hun medewerking te vragen. Door deze acties kan er rechtstreeks en onmiddellijk iets verbeterd worden voor de ingekorven vleermuis.

Verder dient communicatie als middel om een breed draagvlak uit te bouwen. Vleermuizen zijn niet direct het favoriete dier van de meeste mensen. De soort kan dus best wat PR gebruiken. Als mensen meer weten over vleermuizen, kunnen ze de soort beter appreciëren en zijn ze eerder geneigd om effectief iets te doen.

6.3.1 Communicatie met doelgroepen

De habitat van de ingekorven vleermuis strekt zich uit over een groot gebied, met verschillende belangrijke elementen: de mergelgroeven en zijn omgeving, grote zolders met aanliggende hoogstamboomgaarden en landerijen, lanen, waterlopen en andere verbindingen. Deze elementen zijn eigendom van verschillende instanties en privé-eigenaren. Willen we de ingekorven vleermuis verder helpen, dan moet op al deze fronten gewerkt worden. Samen sterk is hier geen holle leuze. Om al deze doelgroepen te mobiliseren, is heel wat communicatie nodig.

Doel

Eigenaars en beheerders sensibiliseren en oproepen om mee te werken aan het project.

Doelgroepen

- Eigenaars van de mergelgroeven en het omliggende land
- Beheerders van natuurgebieden: Natuurpunt
- Eigenaars (of pachters) van zolders met een vleermuiskolonie of potentieel geschikte zolders.
- Eigenaars van gronden rondom (broed)kolonies
- Eigenaars van hoogstamboomgaarden, notenboomgaarden
- Melkveehouders en runderkwekers met weiden in de buurt van (broed)kolonies.
- Landbouwers met gronden langs prioritaire natuurverbindingssassen

Praktisch

De communicatie met de doelgroepen gebeurt natuurlijk niet allemaal op dezelfde manier en op hetzelfde moment. Vaak moet per actie bekeken worden wat de beste manier is. Mogelijkheden zijn:

- persoonlijke contacten, bijvoorbeeld om zolders te mogen inventariseren tijdens huisbezoeken
- via de landschapsanimator van het RLH
- via de bedrijfsplanner van de VLM
- via een infoavond waarop een of meerdere doelgroepen worden uitgenodigd

Het is erg nuttig om per doelgroep en per doel een informatieve fiche op te maken over wat men kan doen voor de ingekorven vleermuis. Bijvoorbeeld één over houtbehandeling, gevelbelichting en invliegopeningen voor zoldereigenaars, één over ontwormingsmiddelen en de mogelijke alternatieven voor rundveehouders, enzovoort.

6.3.2 Permanent aanwezige informatiebronnen

Hier kunnen mensen steeds terecht als ze meer informatie zoeken.

A. Website

Doel

De gemeentelijke website kan gebruikt worden als centrale informatiebron, waar de mensen terecht kunnen voor meer informatie.

Doelgroep

- De doelgroepen uit 6.3.1
- scholen
- Inwoners en sympathisanten

Praktisch

Deze website dient regelmatig geüpdatet te worden. Op alle publicaties, evenementen en via alle communicatiekanalen kan doorverwezen worden naar deze website.

Welke informatie op de website zetten

- voorstelling van het project ‘gemeenten adopteren Limburgse soorten’
- de adoptie van de ingekorven vleermuis: waarom de ingekorven vleermuis in Heers, omschrijving van de ingekorven vleermuis
- een omschrijving van wat mensen zelf kunnen doen voor de ingekorven vleermuis (de fiches van 6.3.1 digitaal beschikbaar maken)
- een overzicht van de reeds uitgevoerde activiteiten
- een agenda met geplande activiteiten
- een oproep om ideeën (zowel over acties, communicatie,...) te posten, eventueel op een forum, of doorverwijzen naar het LIKONA-forum
- een meldpunt waar mensen terecht kunnen met vragen en problemen in verband met vleermuizen (eventueel een vleermuisbrigade oprichten in Heers?)

– links naar

- www.limburg.be/limburgsesoorten
- www.countdown2010.net
- www.vleermuizeninfo.be: de site van de vleermuiswerkgroep, bevat zelf ook veel links.
- www.bataction.be
- www.vleermuissitevoorkids.telebyte.nl: leuke en informatieve site voor kids.
- www.likonaforum.be
- www.rlh.be
- www.rllk.be
- www.rlkm.be

B. Milieudienst

Doel

Idem als de website, hier kan nog meer gedetailleerde informatie verkregen worden.

Doelgroep

Idem als website

Praktisch

Op de milieudienst ligt het actieplan ter inzage en er zijn informatieve fiches beschikbaar. Er wordt ook een logboek bijgehouden. Dat wil zeggen dat alle publicaties omtrent het project, alle verslagen van activiteiten of acties en alles wat gebeurt in verband met de adoptie van de ingekorven vleermuis, verzameld wordt in een map (zie ook hoofdstuk 7, monitoring). Om deze map aan te vullen, wordt voor elke activiteit aan iemand gevraagd of hij of zij een verslag wil maken. Indien mogelijk worden foto's van de verschillende evenementen genomen.

C. Bibliotheek

Doel

Mensen achtergrondinformatie verschaffen omtrent de ingekorven vleermuis, vleermuizen in het algemeen en biodiversiteit.

Doelgroep

Idem als website

Praktisch

In de bibliotheek wordt een informatiehoekje over de (ingekorven) vleermuis gecreëerd. Hier liggen alle gepubliceerde artikels en folders en allerlei boeken over vleermuizen en over biodiversiteit. Men kan hierbij denken aan informatieve boeken en wetenschappelijke artikelen, maar ook aan sprookjes of verhalende boeken over volkssages en legendes waarin vleermuizen voorkomen.

Enkele aanraders

- Vleermuizen, een kriebelboek (Alex Lefevre). Te verkrijgen in de Natuurpuntwinkel: www.natuurpunt.be/ac.asp?ID=22
- Vleermuis, dieren om ons heen (Stephen Savage). Natuurpuntwinkel
- Vleermuis, dierenallerlei (Ting Morris). Natuurpuntwinkel
- Biodiversiteit (Johan van Zoest). Natuurpuntwinkel
- Vleermuizen, fluwelen fladderaars, te bestellen via: www.milieueducatie.be/educMat/pakketten.html#uilen

6.3.3 Nacht van de vleermuis

Dit reeds bestaande evenement is de ideale gelegenheid om de mensen van Heers kennis te laten maken met de vleermuis in het algemeen en de ingekorven vleermuis in het bijzonder.

Doel

Sensibilisatie en educatie

Doelgroep

De inwoners van Heers

Praktisch

- In 2007 werd de Europese nacht van de vleermuis op 25 augustus georganiseerd door Natuurpunt de Herk Heers en de vleermuizenwerkgroep.
- Dit kan opgevat worden als een jaarlijks terugkerend evenement waarmee de adoptiesoort in de belangstelling gehouden wordt.

6.3.4 Toerisme

Heers is een plattelandsgemeente. Haar grootste troeven op toeristisch vlak zijn het nog intacte (landbouw)landschap met daarin ingebed een kwalitatief hoogstaand patrimonium van kastelen en oude vierkantshoeves. Heers is een typevoorbeeld van hoe cultuur en natuur met elkaar verweven kunnen zijn: zowel de cultuur als de aanwezige natuur ontstonden dankzij de rijke landbouw. De ingekorven vleermuis kan alleen dankzij de aanwezigheid van de twee overleven. De ingekorven vleermuis is dus ideaal om als kwaliteitslabel op deze toeristische troeven te kleven en kan gebruikt worden als mascotte om het toerisme te promoten.

Mensen kunnen natuur en cultuur in de streek leren kennen via het verhaal van de ingekorven vleermuis.

Doel

- Sensibilisatie en educatie: mensen kennis laten maken met de ingekorven vleermuis en haar behoeftes.
- Natuur en cultuur met elkaar verbinden.

Doelgroep

- Inwoners van Heers
- Toeristen

Praktisch

Moet uitgewerkt worden in samenwerking met de toeristische dienst, de beheerders van natuurgebieden en cultuurpatrimonium, uitbaters van logementen.

6.3.5 Bordjes

Uit erkentelijkheid en om aan mensen te laten weten waar er iets gebeurt voor de ingekorven vleermuis, kunnen kleine bordjes gemaakt worden die dan bij een vleermuisvriendelijke boomgaard, weide of aan de inkom van een hoeve geplaatst kunnen worden. Er kan dan iets op komen in de trant van "vrijwillig vleermuizenreservaat", met het logo van de gemeente Heers, de provincie, het RLH en het soortenproject. Iets soortgelijks deden ze al in Nederland en wordt in 2008 uitgewerkt door de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt.

Doel

- (Realisaties voor) de ingekorven vleermuis zichtbaar maken.
- Mensen die effectief iets doen voor de ingekorven vleermuis bedanken voor hun inzet.

Doelgroepen

- Mensen die iets doen voor de ingekorven vleermuis
- Passanten

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

7 Monitoring en beheersevaluatie

7 Monitoring en beheersevaluatie

Dit hoofdstuk is gebaseerd op Ransom (1990), Limpfen et al. (1997), Jansen & Kranstauber (2006), Verboom (2006).

In 2010 willen we weten welke inspanningen er in Heers voor de ingekorven vleermuis geleverd werden. We willen ook weten of die inspanningen een invloed hebben gehad. Hoe is het gesteld met het leefgebied van de ingekorven vleermuis? Zijn er populaties bijgekomen of gaat de soort er op achteruit? Hoe we die vragen beantwoorden wordt in dit hoofdstuk beschreven. Het mag echter niet bij een eenmalige evaluatie blijven. Monitoren van soorten is de eerste stap naar een gedegen natuurbeleid.

7.1 Inventariseren van de inspanningen

Het registreren van gemeentelijke acties is een gemeentelijke taak. We vragen de gemeente dan ook een logboek en een persmap bij te houden.

- In het logboek wordt een korte beschrijving van de actie, de datum waarop de actie plaatsvond en - indien relevant - het aantal deelnemers dat aan de actie deelnam genoteerd. Indien mogelijk wordt eveneens genoteerd welke doelgroepen aan de actie deelnamen. In het logboek worden ook een aantal eenvoudig te meten indicatoren genoteerd die informatie geven over de interesse van de inwoners (= sociaal draagvlak). We geven enkele voorbeelden.
 - Tonen de inwoners interesse voor het adoptieproject, wordt er informatie over het adoptieproject bij de gemeente gevraagd of worden er eerder bezwaren over het adoptieproject en bijhorende acties gemeld?
 - Krijgt de gemeente rechtstreekse positieve commentaar van de burger? Indien dit zo is, is dit ook een teken van draagvlak.
 - Indien een informatiebrochure of folder wordt aangeboden over de adoptiesoort kan ook opgevolgd worden hoeveel brochures er worden aangevraagd door de inwoners.
- Krantenartikels, artikels in het gemeentelijke of provinciale tijdschrift, informatie op websites of informatie in folders worden verzameld in een persmap.

De informatie in het logboek en de persmap gecombineerd met informatie over het gemeentelijke budget, het aantal ingediende projecten in het kader van de samenwerkingsovereenkomst, de bestuurlijke aandacht die het project krijgt (bv. agendering, studiedagen/vergaderingen bijgewoond/georganiseerd, etc.) zijn een goede graadmeter voor het draagvlak in de gemeente.

We vragen elke gemeente een vragenlijst in te vullen (bijlage "gemeentelijke vragenlijst" op cd-rom) en die jaarlijks naar het PNC op te sturen waar ze verwerkt zal worden.

7.2 Monitoring van de soort

In 2010 willen we vast kunnen stellen of het leefgebied voor de ingekorven vleermuis is toegenomen en of het aantal dieren in de gemeente is gestegen. Zoals in hoofdstuk 2 vermeld, zijn in Heers vooral de mergelgrotten belangrijk als overwinteringsplaats. De KLE zijn eveneens belangrijk en in de zomer tref je de dieren op zolders, in schuren of stallingen van oude hoeven, in kerken en kastelen aan. De staat waarin deze gebouwen zich bevinden speelt dus ook een rol.

Om de populatietrends te kunnen vaststellen moeten jaarlijks het aantal dieren in de winterkolonies geteld worden. Er wordt ook best een inschatting van het aantal kraamkolonies en het aantal dieren in die kraamkolonies gemaakt.

a) Bepaling van de status van het leefgebied

Om de status van het leefgebied in te schatten, kunnen een aantal indicatoren gebruikt worden. Op de eerste plaats zijn dit de acties beschreven in hoofdstuk 5. Werden deze uitgevoerd? Zo is een regeling ivm de toegang tot de mergelgrotten een verbetering van het winterbiotoop. Aanplant en onderhoud van (geschikte) KLE en vleermuisvriendelijke aanpassingen aan gebouwen waar de dieren in de zomer verblijven, zijn eveneens verbeteringen van het leefgebied. Deze activiteiten worden bijgehouden in het logboek.

De status en ligging van de KLE wordt in 2008 tijdens een terreinbezoek gecontroleerd. Deze controle wordt daarna driejaarlijks herhaald.

Methode

Aan de gemeente wordt een stafkaart bezorgd (schaal 1:10 000; A0 formaat, zie bijgeleverde cd-rom) met daarop de locatie van alle KLE die reeds geïnventariseerd werden en de zones waar de aanleg van nieuwe KLE nodig is. Vooral de toestand in de provinciale natuurverbinding 41 moet jaarlijks gecontroleerd worden.

In de zomer van 2008 wordt de status van deze KLE gecontroleerd. Per locatie noteer of de KLE (nog) aanwezig zijn en of er moeilijk te overbruggen openingen zijn (opening van meer dan acht meter). Deze terreinbezoeken kunnen tevens gekoppeld worden aan een controle van de uitvoering van de afgesloten beheersovereenkomsten (uitvoeren onderhoud).

Nieuwe KLE worden op de stafkaart ingetekend. De status van deze KLE wordt eveneens op het invulformulier (zie bijgeleverde cd-rom) genoteerd.

b) Bepaling van de status van de soort

De vleermuisenwerkgroep van Natuurpunt voert op systematische wijze vleermuistellingen in overwinteringsplaatsen uit. Om een zo accuraat mogelijke inschatting van de populatietrends van deze soort in de gemeente Heers te krijgen is echter een combinatie van methoden nodig.

Tellingen in winterkolonies

Tijdens de winterperiode worden de vleermuizen in de grotten van Vechmaal jaarlijks op een gestandaardiseerde manier geteld door de vleermuiswerkgroep van Natuurpunt. Meer informatie kan bekomen worden bij de voorzitter van deze werkgroep in Limburg (zie bijlage 3).

Tellingen van kolonies in de zomer

Tijdens de zomermaanden verblijven de dieren vaak op zolders, in schuren of stallingen van oude hoeven, in kerken en kastelen. Een systematische controle van deze plaatsen kan heel wat informatie opleveren over de verspreiding van deze soort in de gemeente.

Inventarisatie van mogelijke locaties

Als eerste stap lijst de gemeente in 2008 samen met de natuurverenigingen en mensen van de vleermuizenwerkgroep geschikte gebouwen op. Deze gebieden worden op stafkaart aangeduid (zie figuur 3.2). Elk gebied krijgt een uniek volgnummer. Tijdens een terreinbezoek in het voorjaar van 2008 wordt de status van deze gebouwen gecontroleerd en worden de kenmerken genoteerd (aawezigheid/licging invliegopeningen; geschikt fourageergebied in de omgeving, lijnvormige KLE in de omgeving).

Controle van geschikte en potentieel geschikte locaties

De in stap één opgelijste gebouwen worden tijdens de zomermaanden bezocht. Deze bezoeken hebben overdag plaats. Tijdens elk bezoek wordt naar vleermuizen gezocht (afspeuren nokken met een sterke lamp, controleren of er uitwerpselen aanwezig zijn). Indien vleermuizen gevonden worden, worden ze op soort gebracht. Volgende methoden kunnen gebruikt worden om de dieren te determineren.

- Zichtwaarneming. In een aantal gevallen kan de soort onmiddellijk gedetermineerd worden. Het nemen van digitale foto's die later bestudeerd kunnen worden, kunnen hierbij helpen.
- Gebruik van batdetectors. Dankzij de ontwikkeling van (relatief) goedkope batdetectors kunnen heel wat vleermuizen op basis van de frequentie van hun sonar op soort gebracht worden, zeker als deze opnames gecombineerd worden met het vliegbeeld van de vleermuis. De ingekorven vleermuis is echter een lastige klant, aangezien zijn fluistersonar – die hij gebruikt bij het jagen op prooi dicht bij de vegetatie - slechts vanop zeer korte afstand (vier meter of minder) opgevangen kan worden. De soort wordt dan ook vaak niet gehoord. Gebruik van een batdetector in de buurt van invliegopeningen of stallingen waar het dier fourageert is wel mogelijk, maar zelfs dan kan de vleermuis niet altijd gedetermineerd worden.
- Vliegbeeld: De ingekorven vleermuis jaagt in langzame, schommelende of cirkelende vluchten dicht tegen de vegetatie (of het plafond).
 - Vangst met netten. Het vangen met netten vergt specifieke deskundigheid en is alleen toegestaan met een vergunning. Voor deze soort is vangen echter wel een van de meest efficiënte methoden om de aanwezigheid van de ingekorven vleermuis met zekerheid te kunnen vaststellen. Vangst van dieren kan bovendien gecombineerd worden met zenderonderzoek. Via gezenderde wijfjes kunnen de kraamkolonies opgespoord worden. Inventarisaties met vangst en zenderen worden echter best in het kader van een goed doordacht onderzoeksproject uitgevoerd. In de provincie Antwerpen (Postel) wordt momenteel een dergelijk project opgestart (voor contactgegevens soortencoördinator provincie Antwerpen zie bijlage 3).

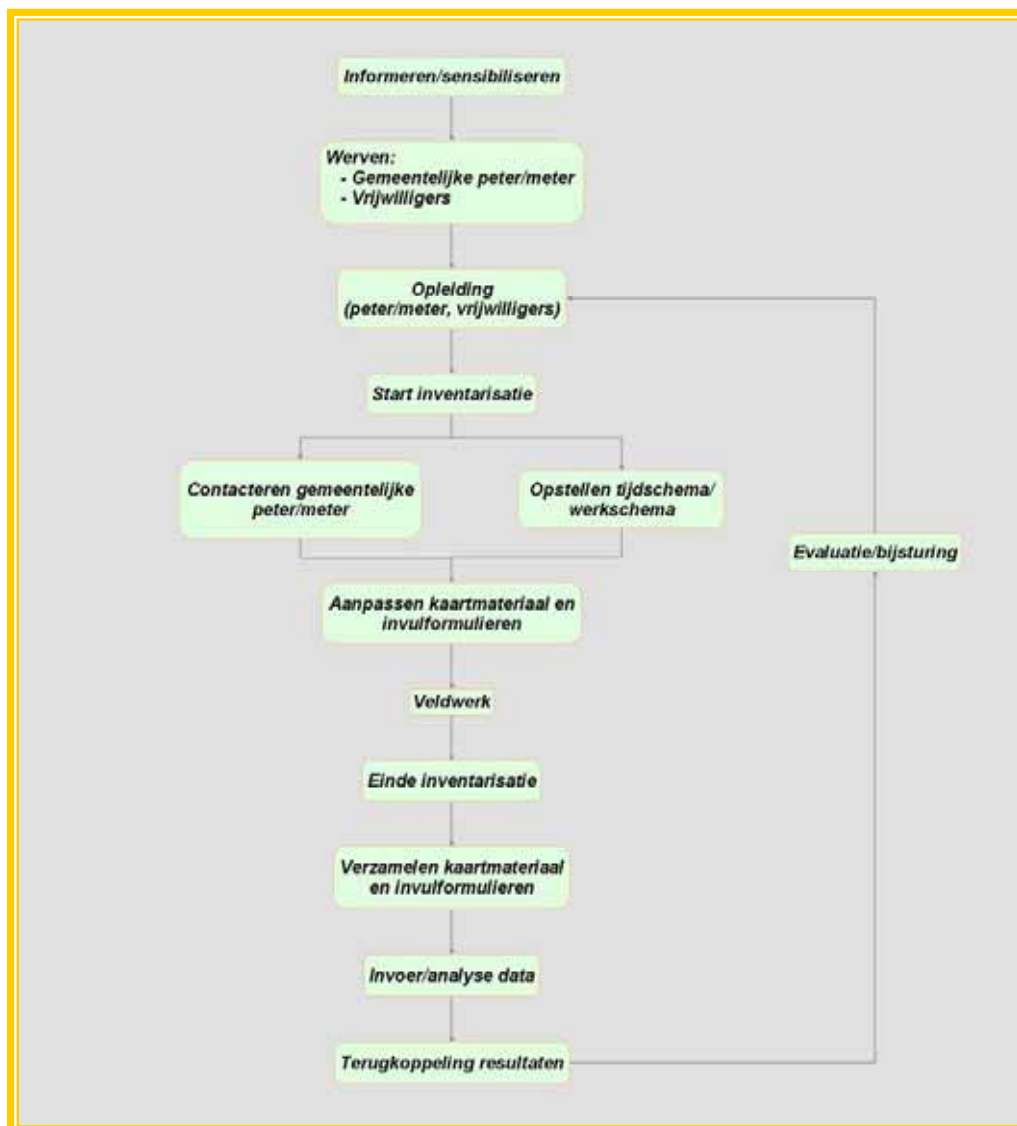
De bekomen informatie wordt op de bijgeleverde stafkaart ingetekend. Maak hierbij onderscheid tussen kraamkolonies (= rustplaatsen waar je meerdere wijfjes met jongen vindt) en solitaire dieren (dieren die alleen jagen/rusten). Elke locatie krijgt een uniek volgnummer. Op het invulformulier noteer je eveneens hoeveel dieren geobserveerd werden en indien mogelijk het geslacht.

Het is ook nuttig de aanwezigheid van andere soorten vleermuizen te noteren. De uiterst zeldzame Bechsteins vleermuis en de meervleermuis zouden naar verluid ook in de gemeente Heers voorkomen. Noteer op dit invulformulier tevens de datum, het aanvangsuur en de duur van het bezoek en indien relevant het adres van het bezochte gebouw.

7.3 Taakverdeling

Bij de inventarisatie van deze soort worden verschillende organisaties en groepen betrokken. Het is dan ook bijzonder belangrijk goede afspraken te maken. In figuur 7.1 geven we een schematisch overzicht van de verschillende stappen.

We onderscheiden drie fasen. De voorbereiding, de eigenlijke inventarisatie en de verwerking nadien.

Figuur 7.1 Overzicht van de verschillende stappen die bij de organisatie van een inventarisatie moeten doorlopen worden.

7.3.1 Voorbereiding

Informereren/sensibiliseren

Een eerste stap is alle betrokkenen in de gemeente informeren. Welke soort werd er geadopteerd? Welke initiatieven zijn er gepland (opleidingen, uitstappen, inventarisaties)? Waar en wanneer vinden die activiteiten plaats? Hoe kunnen geïnteresseerden zelf hun steentje bijdragen? Al deze informatie moet op de één of andere manier aan mogelijke vrijwilligers doorgegeven worden.

Zowel de gemeente, het regionale landschap als de provincie gebruiken hiervoor hun informatiekanalen. Meer details zijn te vinden in hoofdstuk 6. Vooral de gemeente heeft hier een belangrijke taak naar haar inwoners toe. Om de monitoring efficiënt te laten verlopen is het immers belangrijk in elke gemeente een trekker aan te duiden, de adoptie peter/meter. De gemeente, eventueel geholpen door het regionaal landschap en LIKONA, duidt deze persoon aan en geeft zijn/haar coördinaten door aan de LIKONA coördinator (zie adresgegevens in bijlage 3).

Opleiden

Soorten en leefgebieden inventariseren is niet altijd even eenvoudig. Daarom wordt er opleiding voorzien voor de gemeentelijke peter/meter en de vrijwilligers.

Heel wat organisaties bieden dergelijke cursussen aan (zie hoofdstuk 6). Specifiek voor de ingekorven vleermuis vermelden we de cursussen en uitstappen die door het regionaal landschap rond de geadopteerde soorten georganiseerd worden (zie hoofdstuk 6) en de uitstappen van de vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt.

De gemeente ondersteunt deze opleiding. Zij voorziet bijvoorbeeld vergaderruimte, organiseert de nodige postverzendingen, plaatst de aankondiging op de website en in het gemeentelijke infoblad of stelt haar kopieermachine en/of printers ter beschikking.

7.3.2 De eigenlijke inventarisatie

Opstart inventarisatie

Bij de start van elk nieuw seizoen neemt de LIKONA-coördinator contact op (eventueel via het regionaal landschap) met de gemeentelijke peter/meter en bezorgt hem/haar het nodige materiaal (zie 7.2). Kaarten en invulformulieren vind je op de bijgeleverde cd-rom. De gemeente kan haar infrastructuur ter beschikking stellen om deze af te printen. Indien kaarten aangepast moeten worden via een GIS-systeem (bv. inkleuren nieuwe telgebieden, leggen trajecten, etc.) dan kan hiervoor een beroep gedaan worden op de LIKONA-coördinator.

De gemeentelijke peter/meter wordt eveneens geïnformeerd waar en wanneer er geteld moet worden.

De peter/meter neemt vervolgens contact op met de vrijwilligers en verdeelt het werk.

Inventarisatie

De peter/meter houdt contact met de vrijwilligers en controleert of de vooropgestelde doelstellingen gehaald worden. Hij/zij speelt eventuele vragen door aan deskundigen zoals de specialisten van de vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt (contactgegevens in bijlage 3). Met vragen over stafkaarten en/of invulformulieren of het uitlenen van materiaal kan je bij het PNC terecht (contactgegevens in bijlage 3).

Iedere teller zorgt dat de volledig ingevulde formulieren en de stafkaarten bij de gemeentelijke peter/meter belanden. Als er een jaarlijkse terugkomdag georganiseerd wordt is dit het uitgelezen moment om al deze gegevens te verzamelen. De gemeentelijke peter/meter stuurt alle verwerkte gegevens door aan de LIKONA-coördinator (contactgegevens in bijlage 3).

Het is eveneens belangrijk de vrijwilligers regelmatig te informeren over de voortgang van het project. Dit kan o.a. op de gemeentelijke website, op de website van het regionaal landschap of op infoavonden georganiseerd door de gemeente of het regionaal landschap. Dit kan een jaarlijkse 'terugkomdag' voor de vrijwilligers worden waar de gemeente logistiek ondersteunt.

Verzamelen data

De gegevens worden door de vrijwilligers verzameld. Elke vrijwilliger zorgt ervoor dat de geleverde kaarten en invulformulieren volledig ingevuld worden.

Op het einde van het seizoen zorgt de gemeentelijke peter/meter ervoor dat alle formulieren aan de gemeente en aan de LIKONA-coördinator bezorgd worden. De LIKONA-coördinator neemt tijdig contact op met de peter/meter en/of de gemeente. Heel wat data gaan immers verloren omdat de gegevens niet tijdig of niet in de correcte vorm worden doorgegeven.

7.3.3 Naverwerking

Dataopslag en dataverwerking

Dit is specialistenwerk. Op het PNC worden de nodige databanken ontwikkeld waarin de gegevens opgeslagen kunnen worden. De data worden in deze databanken ingevoerd. Na een aantal jaren kan op basis van deze gegevens de trend van de geadopteerde soort worden bepaald. Deze trends geven dan aan in hoeverre de gestelde doelen bereikt werden en hoe effectief het gevoerde beheer was.

Terugkoppeling resultaten

Eens verwerkt, moeten de resultaten teruggekoppeld worden naar de gemeenten en vrijwilligers. De LIKONA-coördinator kijkt samen met het regionaal landschap hoe dit best georganiseerd kan worden (bv. lokale presentaties, presentaties op de LIKONA-contactdag, presentaties op Vlaamse studiedagen, presentatie op een jaarlijkse terugkomdag). De gemeente kan hier logistieke steun geven en meehelpen bij het uitwerken van deze presentaties.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

8 Verdere acties

8 Verdere acties

8.1 Samenwerken met buurgemeenten en met Wallonië

De ingekorven vleermuis kent geen grenzen, geschikt habitat loopt door in naburige gemeenten en in Wallonië. Op langere termijn is dan ook een samenwerking met buurgemeenten gewenst.

8.2 Lobbywerk op Vlaams niveau

Uit het vleermuisrapport (Verkem & Verhagen, 2000).

“Voor het behoud van vleermuizen is de wettelijke bescherming van uitzonderlijk belang. Algemeen gesproken heeft de wetgever, zowel op Europees, federaal als gewestelijk vlak, vrij consistente inspanningen geleverd voor een vrij goede wettelijke bescherming van de vleermuisfauna. Bovendien heeft België een aantal internationale verdragen ondertekend, waardoor ons land zich engageert om de bescherming van vleermuizen nog te verbeteren. Het is evenwel belangrijk vast te stellen dat er een enorme discrepantie bestaat tussen de intenties op papier en de reële terreinsituatie. Zo werk er in Vlaanderen bijvoorbeeld nog nooit iemand vervolgd, hoewel er frequent overtredingen gebeuren of werd er, ondanks alle goede intenties, nog nooit een reservaat aangeduid specifiek voor vleermuizen.”

In het rapport staan vele aanbevelingen voor het beleid. Heers kan door de adoptie van de ingekorven vleermuis een voortrekkersrol spelen en op politiek vlak lobbywerk verrichten.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

LITERATUURLIJST

Literatuurlijst

Beudels, M. O., B. Van der Wijden, W. Courtens & M. Gryseels, 2002. Inrichtingen voor vleermuizen : een handleiding. - brochure van het Brussels Instituut voor Milieubeheer en het KBIN 80 pp (NL/FR).

Bollen, G., A. Lefevre, G. Palmans & B. Mulkens, 2006. Uitbouw netwerk van dagrustplaatsen voor de ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*) in het noorden van de provincie Limburg (België). Eindverslag Bijzonder Leefmilieuproject i.s.m. Provincie Limburg 2005-2006. Rapport Natuur.studie 2006/6, Natuurpunt Studie (Vleermuizenwerkgroep), Mechelen, België.

Colazzo, S. & D. Bauwens, 2003. Aanwijzen van prioritaire soorten voor het natuurbeleid in de provincie Limburg. Verslag van het Instituut voor Natuurbehoud 2003.5, Brussel.

De Bruyn, L., A. Anselin, D. Bauwens, S. Colazzo, D. Maes, G. Vermeersch & E. Kuijken., 2003. The Status of Biodiversity in Flanders, 10 years after Rio. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Biology 73: 37-47.

Lemmens, T., 2007. Draagvlak voor soortbescherming bij de Limburgse gemeenten. Invloed van het project "Gemeenten adopteren Limburgse soorten". Thesis van de Wageningen Universiteit, Forest and Nature Conservation Policy Group. 104 pp.

Peeters, M.; A. Franklin, & J.L. Van Goethem, 2003. Biodiversity in Belgium. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 416 pp.

Peeters, M., J.L. Van Goethem, A. Franklin, M. Schlessen, & H. De Koeijer, 2004. Biodiversiteit in België. Een overzicht. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 20 pp.

Verkem, S. & R. Verhagen, 2000. Bescherming vleermuizen. Rapport AMINAL / afdeling Natuur / 1998 / nr 1.

Verkem, S., J. De Maeseneer, B. Vandendriessche, G. Vebeylen & S. Yskout, 2003. Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt Studie & JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen & Gent, België, 451 pp.

Internetreferenties

Europese verdragen: overzicht: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15006.htm>

Verdrag van Bonn: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28051.htm>

Verdrag van Bern: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28050.htm>

Vogelrichtlijn: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:NL:HTML>

Habitatrichtlijn: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:NL:HTML>

Natura2000: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28076.htm>

6de milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap:

<http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/l28176.htm>

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ingekorven vleermuis

HEERS

BIJLAGEN

Bijlagen

Bijlage 1: gemeentelijke soortentabel van de gemeente Heers

In de eerste rij worden de Limburgse soorten die in de gemeente voorkomen vermeld. In de linkerkolom worden de criteria opgesomd en in de kolom daarnaast de maximum score die de soort voor dat criterium kan behalen. Onderaan staan de totale scores per soort. De ingekorven vleermuis haalde de hoogste score (45).

Heers			das	bechsteins vleermuis	meer/vleermuis	ingekorven vleermuis	geelgors	grauwe gors	veldleeuwerik
Aantal Limburgse soorten: 13									
Klasse		Score							
Rol van de gemeente									
Beschermingsmaatregelen voor de soort kunnen in het gemeentelijk beleid gekaderd worden.	Er werden al initiatieven genomen	10	10	10	10	10	10	10	10
	Er zijn initiatieven gepland	5	0	0	0	0	0	0	0
Risicofactoren									
De soort is erg gevoelig voor menselijke verstoring.		-5	0	-5	-5	-5	0	0	0
De kans dat de soort op korte termijn verdwijnt is groot (kleine populatie, geïsoleerde populatie, lage dispersie-capaciteit soort, oncontroleerbare externe factoren..).		-5	0	0	0	0	0	0	0
Voordelen van de soort									
# gemeenten waarin de soort voorkomt.	1	20	0	0	0	0	0	0	0
	2 - 5	10	0	10	10	10	0	0	0
	6-10	5	5	0	0	0	0	0	0
# prioritaire soorten in de gemeente (score > 0).	1 - 10	5	0	0	0	0	0	0	0
Indicatorsoort, tzt. maatregelen getroffen voor deze soort komen ook andere (prioritaire Limburgse) soorten ten goede.		5	5	5	5	5	5	5	5
Aaibare soort waarmee de gemeente zich kan identificeren (vermarktbaar).	Door de gemeente geprefereerde soort	10	0	10	10	10	10	10	10
	Voor de gemeente aanvaardbare soort	5	5	0	0	0	0	0	0
Draagvlak									
Bij het beheer van de soort kunnen meerdere doelgroepen betrokken worden.	>2 doelgroepen	10	0	10	10	10	10	10	10
	2 doelgroepen	5	5	0	0	0	0	0	0
SCORE			15	40	40	40	35	35	35

Overige Limburgse soorten die in Heers voorkomen: wielewaal, zeggekorfslak, dicht havikskruid, kattendoorn, klein blaasjeskruid, klokjesgentiaan.

Bijlage 2: overzicht van de soorten die in de verschillende Limburgse gemeenten geadopteerd werden

Gemeente	Soort	Engelse naam	Wetenschappelijke naam
Alken	ijsvogel	common kingfisher	<i>Alcedo atthis</i>
As	jeneverbes	common juniper	<i>Juniperus communis</i>
Beringen	watersnip	common snipe	<i>Gallinago gallinago</i>
Bilzen	dwergblauwtje	small blue	<i>Cupido minimus</i>
Bocholt	geelgors	yellowhammer	<i>Emberiza citrinella</i>
Borgloon	gulden sleutelbloem	cowslip	<i>Primula veris</i>
Bree	grauwe klauwier	red-backed shrike	<i>Lanius collurio</i>
Diepenbeek	boomkikker	common tree frog	<i>Hyla arborea</i>
Dilsen-Stokkem	zadelsprinkhaan	bushcricket	<i>Ephippiger ephippiger</i>
Genk	rugstreepad	natterjack toad	<i>Bufo calamita</i> <i>Epidalea calamita</i>
Gingelom	knautiabij	solitary mining bee	<i>Andrena hattorfiana</i>
Halen	gewone eikvaren	common polypody	<i>Polypodium vulgare</i>
Ham	variabele waterjuffer	variable damselfly	<i>Coenagrion pulchellum</i>
Hamont-Achel	heivlinder	grayling	<i>Hipparchia semele</i>
Hasselt	gierzwaluw	common swift	<i>Apus apus</i>
Hechtel-Eksel	nachtzwaluw	nightjar	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Heers	ingekorven vleermuis	geoffroy's bat	<i>Myotis emarginatus</i>
Herk-de-Stad	grote modderkruiper	weatherfish	<i>Misgurnus fossilis</i>
Herstappe	kattendoorn	spiny restharrow	<i>Ononis spinosa</i>
Heusden-Zolder	kleine ijsvogelvlinder	white admiral	<i>Limenitis camilla</i>
Hoeselt	das	badger	<i>Meles meles</i>
Houthalen-Helchteren	wekkertje	common green grasshopper	<i>Omocestus viridulus</i>
Kinrooi	grote weerschijnvlinder	purple emperor	<i>Apatura iris</i>
Kortesseem	eikelmuis	garden dormouse	<i>Eliomys quercinus</i>
Lanaken	klaverblauwtje	mazarine blue	<i>Polyommatus semiargus</i>
Leopoldsburg	zwarte specht	black woodpecker	<i>Dryocopus martius</i>
Lommel	boomleeuwerik	woodlark	<i>Lulula arborea</i>
Lummen	huiszwaluw	house martin	<i>Delichon urbica</i>
Maaseik	bosbeekjuffer	beautiful demoiselle	<i>Calopteryx virgo</i>
Maasmechelen	roodborsttapuit	stonechat	<i>Saxicola torquata</i>
Meeuwen-Grutrode	boskrekkel	wood cricket	<i>Nemobius sylvestris</i>
Neerpelt	wulp	curlew	<i>Numenius arquata</i>
Nieuwerkerken	kerkuil	barn owl	<i>Tyto alba</i>
Opglabbeek	vinpootsalamander	palmate newt	<i>Lissotriton helveticus</i>
Overpelt	groentje	green hairstreak	<i>Callophrys rubi</i>
Peer	knoflookpad	common spadefoot toad	<i>Pelobates fuscus</i>
Riemst	grauwe gors	corn bunting	<i>Emberiza calandra</i>
Sint-Truiden	veldleeuwerik	eurasian skylark	<i>Alauda arvensis</i>
Tessenderlo	gekraagde roodstaart	common redstart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Tongeren	steenuil	little owl	<i>Athene noctua</i>
Voeren	hazelmuis	common dormouse	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Wellen	kamsalamander	warty newt, crested newt	<i>Triturus cristatus</i>
Zonhoven	roerdomp	great bittern	<i>Botaurus stellaris</i>
Zutendaal	veldparelmoervlinder	glanville fritillary	<i>Melitaea cinxia</i>

Bijlage 3: lijst met contactpersonen

Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Vorststraat 2, 3500 Hasselt
tel.: 011 31 38 98
e-mail: info@rlh.be
website: www.rlh.be

Inge Nevelsteen
Promotor GALS-project RLH
tel.: 011 31 38 98
e-mail: inge.nevelsteen@rlh.be

Joke Rymen
Promotor GALS-project RLH
tel.: 011 31 38 98
e-mail: joke.rymen@rlh.be

Tine Rijvers
Loketfunctie RLH
tel.: 011 31 38 98
e-mail: tine.rijvers@rlh.be

Martin Merken
Landschapsanimator RLH
tel.: 011 31 38 98 of 0495 29 60 38
e-mail: martin.merken@rlh.be

Hagendorser

Rene Moyaers
Coördinator
tel.: 0476 29 88 00
e-mail: hagendorser@telenet.be
online aanmelden kan via www.ruraalsteunpunt.be

Vlaamse Landmaatschappij

Martijn Erkens
Bedrijfsplanner VLM
Koningin Astridlaan 10, 3500 Hasselt
tel.: 011 29 87 55
e-mail: martijn.erkens@vlm.be

Vleermuizenwerkgroep Limburg

Ghis Palmans
Volmolenstraat 1, 3910 Neerpelt
tel.: 011 64 82 74
e-mail: ghis.palmans@skynet.be

Provincie Antwerpen / Departement Leefmilieu Dienst Milieu en Natuurbehoud / Cel Natuur & Landschap

Mieke Hoogewijs
Soortencoördinator
K. Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen
tel.: 03 240 66 87
e-mail: mieke.hoogewijs@admin.provant.be

BatAction

Nico Verwimp
Algemene coördinatie
e-mail: nico.verwimp@lne.vlaanderen.be
tel.: 02 553 75 03

Natuurpunt De Herk Heers:

Charlie Claesen
tel.: 011 70 73 27
e-mail: charlie.claesen@skynet.be
Lydia Vanberghen
tel.: 011 48 64 21
e-mail: lydia.vanberghen@skynet.be

ANB Limburg

Bert Vanholen
Koningin Astridlaan 50 bus 5, 3500 Hasselt
tel.: 011 74 24 50
e-mail: lim.anb@vlaanderen.be

Bosgroep Zuid-Limburg

Karolien Van Diest
Universiteitslaan 1, 3500 Hasselt
tel.: 011 23 83 25
e-mail: kvandies@limburg.be

Nationale Boomgaardenstichting

Jos Ramaekers
Leopold III-sstraat 8, 3724 Vliermaal
tel.: 012 39 10 36
e-mail: jos@boomgaardenstichting.be
website: nbs-vzw.be

Provinciaal Natuurcentrum

Het Groene Huis
Domein Bokrijk, 3600 Genk
tel.: 011 26 54 50
e-mail: pnc@limburg.be

Peter Baert
Projectcoördinator GALS-project
tel.: 011 26 54 88
e-mail: pbaert@limburg.be

Luc Crèvecoeur
LIKONA-coördinator
tel.: 011 26 54 62
e-mail: lcrevecoeur@limburg.be

Johan Lambrix
MOS-coördinator
tel.: 011 26 54 59
e-mail: jlambrix@limburg.be

Regionaal Landschap Lage Kempen

Grote Baan 176, 3530 Houthalen-Helchteren
tel.: 011 78 52 59
e-mail: info@rlk.be
website: www.rlk.be

Regionaal Landschap Kempen en Maasland

Winterslagstraat 87, 3600 Genk
tel.: 089 32 28 10
e-mail: info@rlkm.be
website: www.rlkm.be

Bijlage 4: basistekst communicatie

Limburgse soorten ... een voorbeeldproject voor natuur in Europa!

Limburg is het meest bekend om haar “groene” imago. Niet onterecht. Meer dan veertig procent van de Vlaamse natuur komt immers nog in Limburg voor. Wat velen niet weten is dat heel wat zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten dit groene Limburg als hun thuishaven kozen ... hopen om van hieruit te kunnen groeien.

De Limburgse situatie is heel erg vergelijkbaar met wat er op wereldvlak gebeurt: steeds meer plant- en diersoorten hebben een steeds kleinere oppervlakte om te leven. Nochtans levert deze biodiversiteit (geheel van planten en dieren en hun leefgebieden) al miljoenen jaren de mensen heel wat op: gezond voedsel, drinkbaar water, veilige thuishaven, bestrijding van ziektes, enz. Vandaar dat de Europese regeringsleiders het initiatief namen om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen: het project kreeg de naam “Countdown 2010” en beoogt de achteruitgang van de biodiversiteit tegen te gaan tegen 2010. Iedereen wordt gevraagd om hieraan mee te werken... Hiervoor moet je in Limburg zijn natuurlijk! Al heel wat jaren wordt er pionierswerk geleverd door mensen met een hart voor natuur en nu is dat niet anders!

Om deze zeldzame en bedreigde soorten nieuwe kansen te geven nam het provinciebestuur van Limburg in samenwerking met de Limburgse regionale landschappen het initiatief om te starten met een uniek voorbeeldproject voor Europa: het project “Limburgse soorten”.

Eén van de doelstellingen van het project Limburgse soorten is dat gemeentebesturen een zeldzame of bedreigde Limburgse soort “adopter” om er zorg voor te dragen, ... een soort van foster-parents-plan voor onze planten en dieren, zeg maar.

Het project Limburgse soorten wordt gefinancierd door de provincie Limburg met steun van Europa (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, EFRO). 5 mensen zetten de komende jaren hun beste beentje voor om dit project samen met alle partners tot een succes te brengen.

En de resultaten blijven niet uit: “alle vierenvestig Limburgse gemeenten” adopteerden reeds een Limburgse soort! Soorten zoals bv. de boomkikker, de modderkruiper, de nachtzwaluw, de das, enz. mogen allen stilletjes hopen op een betere toekomst. Dit is echt een opsteker!

Volgende stap is samen met de gemeentebesturen voor al deze soorten een actieplan op te stellen en samen met alle organisaties en mensen met een hart voor natuur stappen te zetten voor een aangename leefomgeving en een duurzame toekomst voor ons en de komende generaties!

Limburgse soorten, een voorbeeld voor Europa!

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Een initiatief van de provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen.
Project met de financiële steun van het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Doelstelling-2-programma Limburg 2000-2006 (projectnummer: 2.2.11/D2/1056).

PROJECTBUREAU

Inge Nevelsteen (promotor), Els Peusens (promotor), Joep Foumeau (promotor), Joke Rymen (promotor), Esengul Gölpek (administratieve medewerkster), Peter Baert (coördinator).

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Smeets (gedeputeerde), Frank Vranken (kabinetsmedewerker), Johan Van den Broek (directeur MINA), Jan Stevens (diensthoofd PNC), Marcel Kerff (directeur Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren), Ilse Ideler (directeur Regionaal Landschap Lage Kempen), Ignace Schops (directeur Regionaal Landschap Kempen & Maasland), Luc Crèvecoeur (coördinator LIKONA), Niki Saenen (deskundige MINA), Peter Baert (coördinator GALS-project).

STUURGROEP

Raad van bestuur Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren, Raad van bestuur Regionaal Landschap Lage Kempen, Raad van bestuur Regionaal Landschap Kempen & Maasland. Dagelijks bestuur GALS-project.

BEGELEIDINGSCOMITÉ

Het dagelijks bestuur GALS-project, Tom Artois (Universiteit Hasselt), Dirk Bauwens (INBO), Geert Beckers (Agentschap voor Natuur en Bos), Bert Berten (INBO + plantenwerkgroep, LIKONA), David Beyen (Limburgs Landschap vzw.), Peter Engelen (voorzitter herpetologische werkgroep LIKONA), Jos Eykens (voorzitter vissenwerkgroep LIKONA), Jan Gabriëls (voorzitter vogelwerkgroep LIKONA), Dries Gorissen (Agentschap voor Natuur en Bos), Thomas Lemmens (Wageningen Universiteit), Benny Mathijs (Agentschap voor Natuur en Bos), Roger Nijssen (dassenwerkgroep LIKONA), Paula Ulenaers (Vlaamse Landmaatschappij), Tom Verschraegen (Agentschap voor Natuur en Bos), Nico Verwimp (Agentschap voor Natuur en Bos).

COLOFON

De deputatie van de Provincieraad van Limburg,
Steve Stevaert, gouverneur-voorzitter,
Marc Vandeput, Sylvain Sleypen,
Gilbert Van Baelen, Frank Smeets, Hilde Claes,
Erika Thijs, gedeputeerden en Valère Cornelis,
wnd. provinciegriffier.

In samenwerking met:

Het Regionaal Landschap Haspengouw en
Voeren vzw en de gemeente Heers.

REDACTIE

Inge Nevelsteen

EINDREDACTIE

Peter Baert

TEKSTVERBETERING

Joachim De Maeseneer, Axel Neukermans, Jan
Stevens, Sven Verkem

ADVIES

Acties: Kristof Baert, Charly Claesen,
Martijn Erkens, Freddy Janssens, Joachim De
Maeseneer, Martin Merken, Ghis Palmans, Lydia
Vanberghen, Nico Verwimp, Roland Wijnen
Communicatie: Charly Claesen, Martijn Erkens,
Freddy Janssens, Joachim De Maeseneer, Martin
Merken, Ghis Palmans, Nico Verwimp, Lydia
Vanberghen, Roland Wijnen
Monitoring: Ghis Palmans
Draagvlak: Thomas Lemmens

FOTO'S

Richard Diepstraten, Joachim De Maeseneer,
Benny Odeur, RLH © Vildaphoto (coverfoto)

ORTHOFOOTO'S

Middenschallig, kleur, provincie Limburg-VLM/
OC en provincie Limburg, opname 2003 (AGIV)

BEELDBEWERKING EN LAY-OUT

Esengul Gölpek, Peter Baert

LOGO

Blikvoer

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Jan Stevens, Provinciaal Natuurcentrum,
Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk

D/2007/5857/67

Gemeenten adopteren Limburgse soorten

Een initiatief van de Provincie Limburg en de Limburgse Regionale Landschappen.
Project met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (ERDF)